

PARK KULTUROWY JAKO FORMA OCHRONY KRAJOBRAZU KULTUROWEGO (HISTORYCZNEGO)

ANALIZA SKUTECZNOŚCI OCHRONY KRAJOBRAZU ZA POMOCĄ SZCZEGÓLNEJ FORMY OCHRONY
Z MOCY USTAWY O OCHRONIE ZABYTKÓW I OPIECE NAD ZABYTKAMI
WRAZ ZE SFORMUŁOWANIEM WNIOSKÓW W ZAKRESIE PROPOZYCJI ZMIAN LEGISLACYJNYCH

Zbigniew Myczkowski * Roman Marcinek * Andrzej Siwek

OT NID Kraków 2017

Spis treści

Wstęp.....	3
I. Tradycja i aktualne uwarunkowania prawne ochrony krajobrazu w polskim systemie ochrony zabytków.....	5
II. Ogólne uwarunkowania doktrynalne i prawne ochrony krajobrazu w Polsce	10
III. Analiza istniejących parków kulturowych a w szczególności celów ich powołania, treści uchwał ustanawiających pak kulturowy i zapisów planów ochrony parków kulturowych, a także praktyki ich funkcjonowania i ochrony.....	14
Tabela I - Stan formalno-prawny	14
Tabela II – Zarządca i aktywność	28
Tabela III - Podsumowanie	32
Komentarz do tabel	34
Nowe parki – pomysły i inicjatywy	36
IV. Analiza SWOT dotycząca ustanawiania i funkcjonowania parków kulturowych.....	44
Wnioski systemowe wynikające z analizy SWOT.....	46
Tabela systemowa – wnioski i zalecenia	49
V. Wnioski generalne dotyczące skuteczności istniejących przepisów i praktyki.....	56
Wnioski szczegółowe dotyczące skuteczności istniejących przepisów	57
Wnioski - sformułowanie postulatów dotyczących:.....	58
VI. Zadania wdrożeniowe dla optymalizacji systemu – cele krótkoterminowe.....	61
VII. Wybór bibliografii i dokumentów wykorzystanych	63

Wstęp

Prezentowane opracowanie powstało na polecenie Dyrekcji Narodowego Instytutu Dziedzictwa, w Oddziale Terenowym Narodowego Instytutu Dziedzictwa w Krakowie, jako analiza dopełniająca zbiór dokumentów odnoszących się do skuteczności ochrony zabytków różnych typów i w różnych kontekstach form ochrony, realizowanych dla potrzeb Krajowego Programu Ochrony Zabytków.

Analiza skuteczności ochrony obszarowej terenów o wartościach zabytkowych, w tym o wartościach krajobrazowych, w świetle ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami musi uwzględniać, co najmniej trzy zakresy badawcze:

1. problematykę wpisów obszarowych do rejestru zabytków nieruchomości,
2. problematykę parków kulturowych,
3. kwestie stref konserwatorskich w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Wskazane powyżej formy ochrony i obszary analizy zachodzą na siebie w różnym stopniu, niekiedy dublując się lub dopełniając w sferze realizacji ustawowych zadań ochronnych. Jednak każda z wymienionych wyżej form ochrony ma swą odrębną specyfikę, co skutkuje różną skutecznością oraz zróżnicowaną przydatnością do ochrony konkretnych wartości zabytkowych. Prezentowane poniżej rozważania dotyczą autonomicznej formy ochrony zabytków, jaką jest park kulturowy.¹ Koniecznym elementem rozważań jest określenie zależności i różnic pomiędzy wspomnianymi formami ochrony, zatem pozostałe z nich również zostaną wspomniane, w odpowiedniej proporcji, w prezentowanym opracowaniu. Tym niemniej park kulturowy pozostaje w centrum uwagi prezentowanej analizy. Park kulturowy jest szczególną formą ochrony cennego (szczególnego) krajobrazu kulturowego – krajobrazu historycznego. Jest formą ochrony zabytków wprowadzoną w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 2003 r. Czas, który upłynął od wprowadzenia do obiegu prawnego rzeczowej formy ochrony zabytków oraz rosnąca sukcesywnie ilość prób ustanowienia parku kulturowego dają podstawy do analizy skuteczności działań i formułowania wniosków systemowych.

Opracowanie podzielono na części:

- I. Tradycja i aktualne uwarunkowania prawne ochrony krajobrazu w polskim systemie ochrony zabytków;
- II. Ogólne uwarunkowania doktrynalne i prawne ochrony krajobrazu w Polsce;
- III. Analiza istniejących parków kulturowych a w szczególności celów ich powołania, treści uchwał ustanawiających park kulturowy i zapisów planów ochrony parków kulturowych, a także praktyki ich funkcjonowania i ochrony;

---

¹ Wpisy obszarowe do rejestru zabytków nieruchomości, czyli wpisy zespołów urbanistycznych, ruralistycznych i obszarów szczególnie nasyconych obiektami zabytkowymi (np. Kalwaria Zebrzydowska, park pielgrzymkowy) były przedmiotem odrębnej analizy zrealizowanej przez zespół zadaniowy NID, pod kierunkiem E. Jagielskiej i B. Makowskiej.

- IV. Analiza SWOT dotycząca funkcjonowania parków kulturowych;
- V. Wnioski dotyczące skuteczności istniejących przepisów, a w szczególności: - regulacji trybu powoływania parków kulturowych (oraz dokumentów strategicznych wymaganych prawem i stosowanych) oraz - funkcjonowania ich ochrony;
- VI. Wnioski dotyczące sformułowania postulatów w zakresie:
  - zmian uregulowań prawnych w celu zwiększenia skuteczności ochrony wartości krajobrazu kulturowego oraz ułatwienia ich stosowania,
  - wytycznych odnośnie systemów zarządzania i ochrony w parkach kulturowych;
- VII. Wybór bibliografii i spis dokumentów wykorzystanych.

W opracowaniu spożytkowano indywidualne doświadczenia badawcze i wdrożeniowe współautorów, literaturę tematu oraz sporządzony specjalnie dla celów tego dokumentu przegląd formalnie powstałych parków kulturowych i form ochrony parki przypominających, ale odbiegających od ustawowej dyrektywy ich powoływania.

I. Tradycja i aktualne uwarunkowania prawne ochrony krajobrazu w polskim systemie ochrony zabytków

O polskim systemie ochrony zabytków możemy mówić od czasu odzyskania niepodległości w 1918 roku. Wprawdzie doświadczenia wyniesione przez polskich konserwatorów z okresu działania w myśl regulacji prawnych państw zaborczych (zwłaszcza Austrii), rzutowały na przyjęte rozwiązania ustawowe, ale od 1918 bez wątpienia mamy do czynienia z konsekwentnym budowaniem polskiego ładu prawnego ochrony zabytków. Już w pierwszym akcie odradzającego się państwa, dotyczącym ochrony zabytków, jakim był dekret Rady Regencyjnej z 30 października 1918 (!) stworzono podstawy systemu państwowej administracji odpowiedzialnej za zachowanie dziedzictwa przeszłości. Powołane wówczas urzędy konserwatorskie, mimo różnych przekształceń funkcjonują nadal, jako specjalistyczna administracja państwowa realizująca zadania w skali wojewódzkiej. Ów dekret wprowadzał też prawną definicję zabytku, którym czynił: *wszelkie nieruchome i ruchome dzieła, świadczące o sztuce i kulturze epok ubiegłych, istniejące nie mniej niż 50 lat, „wraz z przynależnym im otoczeniem (ogrodem, placem)”*. Było to istotne wskazanie dostrzegania kontekstu krajobrazowego zabytku i rozumienia potrzeby poszerzania pola ochrony konserwatorskiej. Jeszcze wyraźniej dyrektywa ta znalazła odzwierciedlenie w art. 17 wspomnianego dekretu, w którym zakazywano *„niszczenia, zastąpienia, lub szpecenia widoku na zabytki lub z zabytków nieruchomych”*

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 6 marca 1928 r. o opiece nad zabytkami zastąpiło Dekret Rady Regencyjnej i doprecyzowało ład prawny w zakresie ochrony zabytków. Co istotne, ów akt prawny zachował moc obowiązującą, mimo wszelkich zmian ustrojowych i został zastąpiony dopiero ustawą o ochronie dóbr kultury z 15 lutego 1962. W zakresie krajobrazowym Rozporządzenie powtarzało definicję zabytku wraz z otoczeniem oraz możliwość zakazania prac, które zszpecą widok na zabytek z dekretu z 1918. Łagodzona jednak wymowę owej możliwości, w sytuacji, gdy zakaz ten naraziłby inwestora na nieproporcjonalnie dużą szkodę lub nakład pieniężny.

Ustawa z dnia 15 lutego 1962 r. o ochronie dóbr kultury nie spowodowała przełomu. Jej związek ze sformułowaniami z 1918 i 1928 jest czytelny w wielu wymiarach. Powtarza się rozumienie niedoprecyzowanego „otoczenia” zabytku oraz kwestie ochrony widoków na zabytek.

Dopiero nowelizacja ustawy z dnia 15 lutego 1962 r. o ochronie dóbr kultury (Dz. U. Nr 10, poz. 48 z późniejszymi zmianami) dokonana w 1990 r. umożliwiła pod względem prawnym ochronę, wśród innych obiektów zabytkowych, również zabytkowych krajobrazów. W wyniku nowelizacji artykuł 5 cytowanej ustawy stanowiący, co może być pod względem rzeczowym przedmiotem ochrony, został uzupełniony o punkt 12, który rozstrzygał, iż przedmiotem ochrony może być również - *„krajobraz kulturowy w formie ustanawianych stref ochrony konserwatorskiej, rezerwatów i parków kulturowych.”* Wprowadzenie takiego zapisu było wynikiem wieloletnich starań środowisk konserwatorskich i architektów krajobrazu, które dążyły do uzyskania możliwości ochrony krajobrazu, formułując w tym zakresie teorię, opracowania

modelowe i szczegółowe przyczynki. Niestety, brak aktów wykonawczych do tej nowelizacji uniemożliwił w praktyce powoływanie wspomnianych parków i rezerwatów kulturowych. Strefy ochrony konserwatorskiej pozostały w praktyce jedynie elementem planowania przestrzennego, tworzonym na podstawie wskazań organów konserwatorskich, z mocy regulacji prawnych z zakresu planowania i zagospodarowania przestrzennego. Mimo tych dysfunkcji nowelizacja z 1990 jest znacząca, gdyż wprowadziła do obiegu administracyjnego i terminologii urzędowej pojęcia, które dotąd były właściwe wyłącznie dla opracowań teoretycznych i studialnych. Jednocześnie była to zachęta dla kolejnych modelowych opracowań z zakresu architektury krajobrazu skutkujących identyfikacją obszarów krajobrazu kulturowego, które powinny być objęte ochroną konserwatorską. Pojęcia rezerwatów i parków kulturowych zadowolniły się już, jako werbalny, postulatywny element pragmatyki konserwatorskiej.

Działania na rzecz udokumentowania walorów krajobrazu kulturowego i ich ochrony w skali województwa mają źródła w realizowanym w połowie lat 90. V Programie Rządowym „Ochrona i Konserwacja Zabytkowego Krajobrazu Kulturowego” kierowanym przez prof. dr hab. arch. Janusza Bogdanowskiego. Według wstępnych przewidywań wynikało, że na terenie Polski, co najmniej 800 obszarów zasługuje na szybkie uznanie za parki kulturowe². Pionierskie w skali Europy prace zmierzały do rozszerzenia formuły ochrony pojedynczych zabytków czy zespołów architektonicznych tak, aby objąć ochroną najcenniejsze krajobrazy kulturowe w Polsce. W raporcie końcowym z realizacji programu wyznaczono obszary o dużych walorach krajobrazu kulturowego, zasługujące na ochronę prawną. W 1996 r. Andrzej Tomaszewski stwierdzał: *Polskie badania nad historycznym krajobrazem kulturowym należały do pionierskich w Europie. Od początku łączyły cel poznawczy z praktycznym. Budowanie i doskonalenie warsztatu naukowego kładło, bowiem podwaliny ochrony konserwatorskiej kulturowych krajobrazów historycznych Polski.*³

W odniesieniu do sytuacji prawnej przełomowe znaczenie miała Ustawa z 23.07.2003 o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Można stwierdzić, że w znacznej części ustawa ta uwzględniła rozważania teoretyczne i postulaty świata nauki w zakresie ochrony krajobrazu kulturowego.

W interesującym nas zakresie Ustawa z 23.07.2003 o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa, bowiem:

w art. 6.1. definicję przedmiotu ochrony, którym mogą być między innymi:

1. zabytki nieruchome będące w szczególności:

a. krajobrazami kulturowymi,

b. układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi

[...]

g. parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,

---

² J. Rulewicz, 2004: Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami w świetle współczesnych problemów ochrony krajobrazu. [w:] M. Kucharczyk (red.), *Współczesne problemy ochrony krajobrazu*, Lublin, s. 47–50.

³ A. Tomaszewski, *Wprowadzenie* [w:] *Zarys koncepcji krajowego systemu ochrony zabytkowych krajobrazów kulturowych w Polsce*, *Krajobrazy* 16(28), Warszawa 1996.

[...]

Powyższe określenia znajdują doprecyzowanie w zawartym w ustawie słowniku pojęć. Część z nich odnosi się bezpośrednio, lub pośrednio do problematyki krajobrazu kulturowego. W artykule 3 cytowanej ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami czytamy:

„Użyte w ustawie określenia oznaczają:

1) zabytek - nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;

[...]

12) historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny - przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;

13) historyczny zespół budowlany - powiązaną przestrzennie grupę budynków wyodrębnioną ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;

14) krajobraz kulturowy - przestrzeń historycznie ukształtowaną w wyniku działalności człowieka, zawierającą wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze;

15) otoczenie - teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków, w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.”

Dopełnieniem powyższych definicji ustawowych przedmiotu ochrony jest nowa, sprecyzowana w ustawie z 2003 r. forma ochrony w postaci parku kulturowego.

Park kulturowy to forma ochrony stworzona z myślą o ochronie krajobrazu kulturowego. Utworzenie parku kulturowego złożono na barki rady gminy. Rada gminy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi, charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy. Na obszarze parku kulturowego mogą być ustanowione zakazy i ograniczenia, dotyczące w szczególności prowadzenia robót budowlanych oraz działalności handlowej, usługowej, przemysłowej i rolniczej, zmiany sposobu użytkowania zabytków nieruchomych, składowania bądź magazynowania odpadów oraz umieszczania tablic, napisów i ogłoszeń reklamowych, a także form małej architektury. Prawodawca określił prawa i obowiązki organów samorządu terytorialnego w zakresie tworzenia parków kulturowych. I tak, rada gminy w uchwale powołującej park określa nazwę i granice parku, ale także sposób jego ochrony, w tym zakazy i ograniczenia. W przypadku gdyby obszar parku przekraczał granice jednej gminy, może on być utworzony i zarządzany na podstawie zgodnych uchwał kilku rad gmin (związku gmin). Plan ochrony parku kulturowego sporządza wójt gminy lub prezydent

czy burmistrz miasta, w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków i przedkłada go do zatwierdzenia radzie gminy. Rada ma możliwość utworzenia jednostki organizacyjnej do zarządzania parkiem. Obowiązkowo dla obszarów, na których utworzono park, sporządza się miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego. W wyniku kolejnej nowelizacji ustawy wprowadzono też obowiązek przeprowadzenia konsultacji społecznych poprzedzających podjęcie uchwały w sprawie utworzenia parku.⁴

W celu uitorowania drogi dla nowej i obwarowanej szeregiem wymogów administracyjnych oraz prawnych formy ochrony zabytków, zespół ekspertów z Instytutu Architektury Krajobrazu Politechniki Krakowskiej, w ramach umowy o współpracy oraz na zlecenie Krajowego Ośrodka Badań i Dokumentacji Zabytków w Warszawie, opracował instrukcję na temat powoływania parków kulturowych. 6 października 2005 Rada Ochrony Zabytków przy Ministrze Kultury przyjęła i zarekomendowała do stosowania instrukcję pt.: „Zasady tworzenia parku kulturowego, zarządzania nim oraz sporządzania planu ochrony”⁵. Dokument został przekazany Wojewódzkim Konserwatorom Zabytków, z prośbą o udostępnianie wszystkim zainteresowanym oraz jest kolportowany za pośrednictwem strony internetowej Narodowego Instytutu Dziedzictwa. Można podsumować, iż ewolucja systemu ochrony zabytków w zakresie ochrony krajobrazu kulturowego, postąpiła od dostrzegania problematyki widokowej (widok z i na zabytek), po kompleksowe ujęcie kwestii krajobrazowych w formule parku kulturowego. Skutkiem ewolucji systemu są zapisy regulacyjne ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 2003 r., określające cele, formy i procedury powoływania parku kulturowego oraz jego miejsce w systemie ochrony zabytków, a także cytowane „Zasady” – sformalizowana instrukcja wykonawcza, stanowiąca oficjalną pomoc merytoryczną w przypadku powoływania parku kulturowego. Kolejne etapy ewolucji formy ochrony zabytków, jaką jest park kulturowy, są wynikiem doświadczeń przy indywidualnych próbach powoływania i funkcjonowania poszczególnych parków kulturowych. Stąd dla pełnej oceny funkcjonowania parków kulturowych konieczny jest

---

⁴ Art. 16. 1a. Rada gminy ogłasza w prasie miejscowej oraz przez obwieszczenie, a także w sposób zwyczajowo przyjęty w danej miejscowości, o podjęciu prac nad utworzeniem parku kulturowego, określając formę, miejsce i termin składania wniosków dotyczących projektu uchwały o utworzeniu parku kulturowego, nie krótszy jednak niż 21 dni od dnia ogłoszenia.

⁵ Zasady tworzenia Parku Kulturowego, zarządzania nim oraz sporządzania planu jego ochrony. Materiały instruktażowe dla gminnych samorządów terytorialnych, autorów planów ochrony, wojewódzkich i samorządowych konserwatorów zabytków, przyjęte i rekomendowane do stosowania przez Radę Ochrony Zabytków przy Ministrze Kultury 6 października 2005 r., na podstawie art. 16 i 17 ustawy z dn. 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162 z dn. 17.09.2003, poz. 1568). Opracowanie stworzył zespół w składzie: prof. zw. dr hab. arch. Aleksander Böhm (główny konsultant - IAK oraz Rada Ochrony Zabytków), prof. dr hab. arch. M. Łuczyńska – Bruzda, dr arch. J. Środulska – Wielgus, dr arch. K. Wielgus, dr inż. Arch., U. Forczek – Brataniec, mgr inż. arch. K. Stokłosa, mgr inż. arch. A. Skrzyńska, przy współpracy, konsultacji oraz w oparciu o materiały opracowane przez: dr Piotra Dobosza (Rada Ochrony Zabytków), mgr inż. arch. J. Korzenia (Rada Ochrony Zabytków), mgr R. Marcinka (ROBiDZ Kraków), mgr inż. K. Piotrowską-Nosek (KOBiDZ Warszawa) oraz w nawiązaniu do uwag pisemnych Departamentu Ochrony Zabytków przekazanych autorom na posiedzeniu Rady Ochrony Zabytków w lipcu 2005. Koordynacja merytoryczna: Zakład Krajobrazu Otwartego i Budowli Inżynierskich IAK PK, kierownik tematu: dr hab. inż. arch. Zbigniew Myczkowski, prof. PK, kierownik Zakładu, członek Rady Ochrony Zabytków, Kraków, sierpień 2005.

przeгляд doświadczeń w skali kraju. Przedtem jednak, dla pełnego obrazu zjawiska należy odnotować uwarunkowania doktrynalne i prawne funkcjonujące komplementarnie lub równoległe z systemem ochrony zabytków.

II. Ogólne uwarunkowania doktrynalne i prawne ochrony krajobrazu w Polsce

By nie cofać się zbyt głęboko w rozważania o historii architektury krajobrazu i ochrony zabytków krajobrazowych odnieśmy się do Europejskiej Konwencji Krajobrazowej⁶, która w momencie ratyfikacji przez Polskę, stała się źródłem prawa o charakterze międzynarodowym. Jest to jednocześnie dokument doktrynalny podsumowujący międzynarodową dyskusję o problematyce ochrony krajobrazu. Celem Europejskiej Konwencji Krajobrazowej jest promowanie ochrony i kształtowania krajobrazu, a także organizowanie współpracy europejskiej w zakresie zagadnień dotyczących krajobrazu.

W preambule do Konwencji podkreśla się między innymi, że: krajobraz pełni istotną rolę w publicznych zainteresowaniach dziedzinami społecznymi, kulturowymi i ekologicznymi; jest ważną częścią standardu życia ludzi, a zachodzące zmiany w gospodarowaniu na wszystkich szczeblach od lokalnego do globalnego przyspieszają przekształcanie krajobrazów, których jakość i różnorodność stanowi wspólny, cenny zasób. Na tym tle szczególnie podkreślone jest znaczenie działań na rzecz ochrony i kształtowania krajobrazu. W postanowieniach ogólnych Europejskiej Konwencji Krajobrazowej zdefiniowano kilka podstawowych pojęć:

- **Krajobraz** – oznacza obszar postrzegany przez ludzi, którego charakter jest wynikiem działania i interakcji czynników przyrodniczych i/lub ludzkich;
- **Ochrona krajobrazu** – oznacza działania na rzecz zachowania i utrzymywania ważnych lub charakterystycznych cech krajobrazu tak, aby ukierunkować i harmonizować zmiany, które wynikają z procesów społecznych, gospodarczych i środowiskowych;
- **Polityka w zakresie krajobrazu** – oznacza wyrażenie przez właściwe organy publiczne ogólnych zasad, strategii i wytycznych, które pozwalają podejmować specjalne środki ukierunkowane na ochronę, gospodarkę i planowanie krajobrazów;
- **Cel jakości krajobrazu** – oznacza w przypadku określonego krajobrazu, sformułowanie przez właściwe organy publiczne aspiracji społeczeństwa w odniesieniu do cech otaczającego je krajobrazu;
- **Gospodarowanie krajobrazem** – oznacza działanie, z perspektywy trwałego i zrównoważonego rozwoju, w celu zapewnienia regularnego podtrzymania krajobrazu tak, aby kierować i harmonizować jego zmiany wynikające z procesów społecznych, gospodarczych i środowiskowych;
- **Planowanie krajobrazu** – oznacza skuteczne działanie perspektywiczne mające na celu powiększenie, odtworzenie lub utworzenie krajobrazów.

Z wyżej przedstawionymi definicjami ujętymi w Europejskiej Konwencji Krajobrazowej korespondują w różnym zakresie zapisy zawarte w szeregu obowiązujących w Polsce dokumentów formalno-prawnych. Charakter definicji mają następujące niżej przedstawione zapisy.

---

⁶ Europejska Konwencja Krajobrazowa (ang. European Landscape Convention), wielostronna umowa przyjęta w ramach Rady Europy 20 października 2000 roku we Florencji, ratyfikowana przez Polskę w roku 2004.

W ustawie Prawo ochrony środowiska (Dz. U. 01. Nr 62 poz. 627 z późn. zm.) pojęcie krajobrazu pojawia się w definicji środowiska, przez które rozumie się ogół elementów przyrodniczych, w tym także przekształconych w wyniku działalności człowieka, a w szczególności powierzchnię ziemi, kopaliny, wody, powietrze, zwierzęta i rośliny, krajobraz oraz klimat. W tym ujęciu krajobraz jest jednym z elementów środowiska.

W ustawie o ochronie przyrody (Dz. U. 04. Nr 92 poz. 880) z przepisów ogólnych wynika, że ochrona przyrody polega na zachowaniu, zrównoważonym użytkowaniu oraz odnawianiu zasobów, tworów i składników przyrody – a w tym krajobrazu.

W tym ujęciu krajobraz jest jednym ze składników przyrody, co ma też swoje odbicie w definicji dotyczącej środowiska przyrodniczego rozumianego, jako: krajobraz wraz z tworami przyrody nieożywionej oraz naturalnymi i przekształconymi siedliskami przyrodniczymi z występującymi na nich roślinami, zwierzętami i grzybami.

W ustawie tej ponadto zdefiniowano:

- ochronę krajobrazową, jako zachowanie cech charakterystycznych danego krajobrazu,
- walory krajobrazowe rozumiane, jako wartości ekologiczne, estetyczne lub kulturowe obszaru oraz związane z nim rzeźbę terenu, twory i składniki przyrody, ukształtowane przez siły przyrody lub działalność człowieka.

Wspomniana już **ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami** (Dz. U. 03. Nr 162 poz. 1568 z późn. zm.) określa krajobraz kulturowy, jako przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierającą wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze.

Zasadnicze zmiany w sferę definicji i narzędzi ochrony krajobrazu wprowadza **ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 roku, o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu**, która została ogłoszona w dniu 10 czerwca 2015 (Dz. U. RP z 10.06.2015 poz. 774), a weszła w życie 12 września 2015.

W ustawie pojawiły się definicje:

- **krajobraz** - należy przez to rozumieć postrzeganą przez ludzi przestrzeń, zawierającą elementy przyrodnicze lub wytwory cywilizacji, ukształtowaną w wyniku działania czynników naturalnych lub działalności człowieka
- **krajobraz kulturowy** - postrzegana przez ludzi przestrzeń, zawierająca elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka
- **krajobraz priorytetowy** - należy przez to rozumieć krajobraz szczególnie cenny dla społeczeństwa ze względu na swoje wartości przyrodnicze, kulturowe, historyczne, architektoniczne, urbanistyczne, ruralistyczne lub estetyczno-widokowe, i jako taki wymagający zachowania lub określenia zasad i warunków jego kształtowania;

Ustawa wprowadza nowe narzędzia, a mianowicie:

- Audyty krajobrazowe, który wciąż oczekuje na doprecyzowanie w aktach wykonawczych;

- Identyfikację, waloryzację krajobrazów – integralnie powiązaną z Audytem, również wymagającą dopowiedzenia w aktach wykonawczych;
- Wyznaczenie krajobrazów priorytetowych – integralnie powiązane z Audytem, czyli również wymagające dopowiedzenia w aktach wykonawczych;
- Wskazanie zagrożeń dla możliwości zachowania krajobrazów priorytetowych;
- Rekomendacje i wnioski dotyczące kształtowania i ochrony krajobrazów priorytetowych;
- Wskazanie obszarów, które powinny być objęte obszarową ochroną krajobrazową;
- Określenie lokalnych form architektonicznych;
- Zakazy zabudowy i zalesiania;
- Zakazy niszczenia obiektów o znaczeniu historycznym i kulturowym;
- Wzmocnienie planu ochrony parku krajobrazowego;
- Wyznaczenie stref ochrony krajobrazów priorytetowych – w szczególności przedpola ekspozycji, osi widokowych, punktów widokowych oraz obszarów zabudowanych wyróżniających się lokalną formą architektoniczną, istotnych dla zachowania walorów krajobrazowych obszaru chronionego krajobrazu;

Ponadto Ustawa daje samorządom możliwość tworzenia kodeksów reklamowych regulujących zasady umieszczania reklam na całym obszarze gminy oraz pobierania opłat z tytułu umieszczania reklam w przestrzeni publicznej gminy. Co istotne ustawa zawiera definicje rozmaitych typów nośników reklamowych (szyldy, banery, etc.).

Istotne jest, że konstrukcja ustawy krajobrazowej nie ułatwia powszechnego z niej korzystania. Jest to ustawa wprowadzająca zmiany w 10 innych ustawach i tylko czytana łącznie z owymi dziesięcioma ustawami daje pełen obraz koncepcji prawnej.

Zatem przypomnijmy, iż ustawą krajobrazową zmienia się następujące ustawy:

1. ustawę z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji,
2. ustawę z dnia 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń,
3. ustawę z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych,
4. ustawę z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych,
5. ustawę z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane,
6. ustawę z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska,
7. ustawę z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym,
8. ustawę z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami,
9. ustawę z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody
10. ustawę z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko.

Należy podkreślić, iż ustawa krajobrazowa jest dedykowana wszelkim krajobrazom. Natomiast Park Kulturowy wynikający z ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami jest

autonomiczną formą ochrony krajobrazów kulturowych o walorach zabytkowych, czyli z samej istoty rzeczy dedykowany krajobrazom szczególnym i wymagającym systemowej ochrony.

W charakterze podsumowania można przedstawić refleksję, iż konsekwentnie wprowadzana w życie tak zwana ustawa krajobrazowa może rozwiązać większość problemów dotyczących ochrony, kształtowania i gospodarowania krajobrazem naturalnym i kulturowym. Jednak większość działań w tym zakresie wiąże się z audytem krajobrazowym, który wciąż nie został zaopatrzonego w instrumentarium wykonawcze, co czyni ustawę kadłubową i niedopowiedzianą. W obecnym stanie prawnym trudno przesądzać, jak zostaną doprecyzowane przepisy wykonawcze tej ustawy. Trudno też wyrokować o jej skuteczności:

- Ustawa krajobrazowa w minimalnym stopniu dostrzega ewentualny zabytkowy charakter krajobrazów i marginalizuje rolę wojewódzkiego konserwatora zabytków w kontekście działań ochronnych w skali krajobrazu.
- Bez oprzyrządowania prawnego (rozporządzeń) - dopiero zapowiadanego, można odwoływać się obecnie tylko do drugiego segmentu ustawy krajobrazowej, dotyczącego ładu reklamowego. Część ta jest adresowana głównie do gmin.
- Gminy otrzymały możliwość tworzenia „kodeksu reklamowego”, ale barierą przy jego opracowaniu i wdrażaniu „kodeksu” bywa brak doświadczeń i umiejętności korzystania z tego narzędzia⁷.

Można domniemywać, iż nawet dopełniona odpowiednimi rozporządzeniami ustawa krajobrazowa nie spowoduje wyparcia z systemu prawnego specyficznej formy ochrony krajobrazu, jaką jest park kulturowy w myśl ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Można założyć, że w wyniku audytu wśród krajobrazów priorytetowych będzie można wskazać stosunkowo liczną grupę krajobrazów kulturowych o szczególnych wartościach historycznych (zabytkowych). Wówczas naturalną kolejną rzeczą powinna być dyrektywa powołania dla tych obszarów parków kulturowych, jako optymalnej formy ochrony krajobrazów zabytkowych.

Korelacja ustaw krajobrazowej oraz o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wymaga dopracowania i weryfikacji w praktyce.

---

⁷ Według pobieżnie weryfikowanych danych u schyłku 2017 roku większość opracowanych, czy zapowiadanych „kodeksów” została zakwestionowana pod względem prawnym, bądź pozostaje w sferze projektowej. Zatem można mówić o dotychczasowej skuteczności regulacji kwestii reklamowych w odniesieniu do ustawy krajobrazowej, w skali ilości gmin w kraju, jako bliskiej zera.

III. Analiza istniejących parków kulturowych a w szczególności celów ich powołania, treści uchwał ustanawiających park kulturowy i zapisów planów ochrony parków kulturowych, a także praktyki ich funkcjonowania i ochrony

Tabela I - Stan formalno-prawny

	Parki spełniające wszystkie niezbędne kryteria prawne (uchwała, plan ochrony, plan zarządzania, MPZP)
	Parki spełniające część kryteriów prawnych (brak planów ochrony czy zagospodarowania; brak MPZP)
	Parki działające wyłącznie na podstawie uchwały, bez dodatkowych elementów
	Parki zlikwidowane

PARKI KULTUROWE POWOŁANE ZGODNIE Z USTAWĄ (TAKŻE TE, Z CZASEM ZLIKWIDOWANE)

Nr	Nazwa parku	Charakterystyka			Uchwała powołująca	Plan ochrony	Plan zarządzania	MPZP	
1.	Park Kulturowy Fortyfikacji Miejskich "Twierdza Gdańsk" (od 2013 - Centrum Helwelianum)	Fort Góry Gradowej, zwany też kwartałem Grodzisko, to niewielki fragment w śródmieściu, prawie niezmieniony od ponad stu lat kształt architektoniczny. Najważniejsze zespoły historyczno-urbanistyczne tego miejsca to umocnienia Fortu Góry Gradowej wraz z parkiem pofortecznym, zespół szpitalny Bożego Ciała wraz z niezwykle cennym kościołem i zwarty kompleks budynków więziennych przy ulicy Kurkowej.	pomorskie	2002	istniejący	Uchwała nr LIII/1653/2002 Rady Miasta Gdańska z dnia 26 września 2002, z późniejszą zmianą uchwała NR XXXVI/781/13 Rady Miasta Gdańska z dnia 28 marca 2013 Uchwała Rady Miasta Gdańska nr XXIII/688/04 z 29 kwietnia 2004 r. zmieniająca uchwałę Nr LIII/1653/2002 z 26 września 2002 r. w sprawie Statutu Parku Kultury i Wypoczynku "Grodzisko", przy ul. 3 Maja 9a.	BRAK Park powstał w skutek przekształcenia wcześniejszej jednostki budżetowej - Park Kultury i Wypoczynku "Grodzisko" -	BRAK	W trakcie sporządzania http://www.gdansk.pl/za-gospodarowanie-prze-strzenne/11-Srodmiestcie-Historyczne,a,5027

2.	Park Kulturowy "Miasto Tkaczy" w Zgierzu	Park Kulturowy "Miasto Tkaczy" znajduje się na terenie obejmującym zabytkową zabudowę i układ przestrzenny. Obejmuje fragment zachowanego układu szachownicowego o regularnym podziale na równej wielkości parcele. W efekcie realizacji kilku projektów, przywrócona została historyczna zabudowa Rynku Nowego Miasta w obrębie ulic Narutowicza i Rembowskiego poprzez przeniesienie, renowację i konserwację grupy domów tkaczy wraz z odtworzeniem XIX-wiecznego charakteru obu wspomnianych ulic.	tódzkie	2003	istniejący	Nr XV/142/03 Rady Miasta Zgierza z dnia 30 grudnia 2003 (z późniejszą zmianą: Uchwała Nr XXII/211/04 Rady Miasta Zgierza z dnia 24 czerwca 2004) BRAK DOSTĘPNEGO DOKUMENTU	2007 BRAK DOSTĘPNEGO DOKUMENTU	2007 plan zarządzania zawarty w planie ochrony BRAK DOSTĘPNEGO DOKUMENTU http://www.ko-bidz.pl/app/site.php5/article/90/2533.html	W trakcie sporządzania http://e-gospodarka.miasto.zgierz.pl/index.php?page=plany-w-opracowaniu
3.	Park Kulturowy Cmentarz Żydowski w Żorach	Park kulturowy pod nazwą „Cmentarz żydowski w Żorach” powstał na terenie cmentarza wyznaniowego żydowskiego umiejscowionego pomiędzy ulicami Cmentarną i Dębową w Żorach. Ma na celu zabezpieczenie walorów kulturowych i historycznych parku realizowane będzie poprzez ustanowienie stałej opieki nad parkiem ze strony Zakładów Techniki Komunalnej oraz wprowadzenie i egzekwowanie zasad wstępu i przebywania na jego terenie.	śląskie	2004	istniejący	UCHWAŁA Nr 267/XXII/04 Rady Miasta Żory z dnia 24.06.2004	2004 (uchwała Nr 268/XXII/04 Rady Miasta Żory z dnia 24.06.2004)	BRAK	UCHWAŁA NR V/26/2/2016 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 29 sierpnia 2016
4.	Park Kulturowy Miasto Końskie	Elementy będące pod ochroną parku: ulica Piłsudskiego wraz z rynkiem; rynek chroniony jest ze względu na ciekawy układ urbanistyczny oraz kamienice z XVIII i XIX wieku. Park miejski z XVII wieku z zabytkową zabudową: zespół pałacowy – wybudowany w 2 połowie XVIII wieku, który obecnie jest siedzibą Urzędu miasta i gminy Końskie; oranżeria egipska – z 1825 roku nawiązująca do świątyni starożytnego Egiptu; świątynia grecka -Z początku XIX wieku wybudowana w nurcie klasycystycznym, wzorowana na antycznych świątyniach greckich; Kapliczka Matki Boskiej – z 1840 roku, neogotycka; Glorieta – neoklasycystyczna budowla ogrodowa z 3 jońskimi kolumnami; Domek „wnuczętów” – obiekt zbudowany w stylu neogotyckim przed połową XIX wieku; część	świętokrzyskie	2005	istniejący	Uchwała Nr XXVII/209/2005 Rady Miejskiej w Końskich z dnia 28 lutego 2005, wraz z późniejszą zmianą uchwała Nr XXX/297/2005 BRAK DOKUMENTU	Uchwała Nr XXXIII/317/2006 Rady Miejskiej w Końskich z dnia 27 kwietnia 2006	Elementy planu zarządzania zawarte są w zatwierdzonym w 2006 planie ochrony	Uchwała Nr IV/39/2011 Rady Miejskiej w Końskich z dnia 2 marca 2011

		starej zabudowy między ulicą Browarną a Południową.						
5.	Park Kulturowy Chwarszczany	Obszar dawnego założenia komandorii templariuszy i joannitów, wraz z nowożytnym folwarkiem	zachodniopomorskie	2005	nieistniejący	UCHWAŁA Nr/ 147 /2005 RADY GMINY BOLESZKOWICE z dnia 25 sierpnia 2005	5 sierpnia 2010 Wojewódzki Sąd Administracyjny w Szczecinie uchylił decyzję o powołaniu Parku Kultury Chwarszczany.	
6.	Forteczny Park Kulturowy Twierdzy Kłodzko	Ochronie podlega materialne i przyrodnicze dziedzictwo oraz krajobraz kulturowy na obszarze Fortecznego Parku Kulturowego – Twierdza Kłodzko. Forteczny Park Kulturowy - Twierdza Kłodzko ma na celu ochronę materialnego i przyrodniczego dziedzictwa wraz z krajobrazem kulturowym całej Twierdzy Kłodzkiej (Twierdza Główna, Przedmieście Żąbkowickie, Fort Owcza Góra).	dolnośląskie	2006	istniejący	Uchwała Rady Miejskiej w Kłodzku nr XLIII/355/2005 z dnia 27 października 2005	BRAK <u>IV SA/Wr 636/10 - Wyrok WSA we Wrocławiu</u> <u>Wyrok Nr Sygn. akt II SA/Wr 134/13 z dnia 25 kwietnia 2013 r.</u>	BRAK http://bip.um-klodzko.dolnyslask.pl/dokument_druk.php?id-dok=33&idmp=24&r=
7.	Park Kulturowy Wietrzychowice	Park obejmuje pięć megalitycznych grobowców kujawskich neolitycznej kultury pucharów lejkowatych. Kujawskie megality, zwane też kujawskimi piramidami, czyli grobowce pochodzące z okresu neolitu (3700-3300 r. p.n.e.) są eksplorowane przez archeologów od ponad osiemdziesięciu lat. Są to najstarsze zabytki architektury na ziemiach polskich, wpisują się w tzw. <i>ideę megalityczną</i> , która w okresie późnego neolitu była w Europie bardzo rozpowszechniona.	kujawsko-pomorskie	2006	istniejący	Uchwała Rady Gminy i Miasta w Izbicy Kujawskiej nr XXV/143/06 z dnia 13 lipca 2006 projekt zmiany uchwały w sprawie powołania parku - luty 2016;	2012 (projekt uchwały) 2014 (projekt uchwały)	https://bip.malopolska.pl/ugwietrzychowice,m,281549,miejscowy-plan-zagospodarowania-przestrzennego.html

8.	Park Kulturowy Dolina Trzech Młynów w Bogdańcu	Obszar parku obejmuje część doliny rzeki Bogdanki z trzema historycznymi założeniami młyńskimi powstałymi w przeciągu XIX wieku oraz zabudowę willową z końca tegoż stulecia. Nieruchomości te wkomponowane są w dolinę między wzgórzami morenowymi, posiadającej wyjątkowe wartości kulturowe i przyrodnicze, o których w głównej mierze decyduje przebieg rzeki Bogdanki, jej rozlewiska i zabytkowe założenia młyńskie. Ponadto we wschodniej i północnej części znajdują się obszary leśne o wartościach przyrodniczych.	lubuskie	2006	istniejący	Uchwała Nr XXXIII/170/2006 Rady Gminy Bogdaniec z dnia 29 września 2006	2016 (UCHWAŁA NR X.71.2016 RADY GMINY BOGDANIEC z dnia 29 lutego 2016)	BRAK	http://www.lwkz.pl/item/show/id/490
9.	Park Kulturowy Ośmiu Błogosławieństw w Sierakowicach	Park Kulturowy Ośmiu Błogosławieństw łączy elementy przyrodnicze, architektoniczne i sakralne. Elementy parku: ołtarz papieski z Pelplina, 1999, z dodatkowymi elementami; zabytkowy kościół św. Marcina w Sierakowicach (drewniany), 1820-1822; parafialny kościół św. Marcina w Sierakowicach, 1903-1904, 2010-2011; zabytkowy cmentarz, organistówka; kapliczka Najświętszej Maryi Panny dla upamiętnienia ofiar II wojny światowej; pomnik ks. Bernarda Sychty; park.	pomorskie	2006	istniejący	Uchwała Rady Gminy Sierakowice Nr XLII/321/06 z dnia 28 marca 2006 r., zmienione uchwałą XLIV/347/06 z dnia 20 czerwca 2006 r, uzupełniona uchwałą nr ZLVIII/384/06 z 24 października 2006 (BRAK DOKUMENTÓW)	BRAK Elementy planu zawarto w Programie opieki nad zabytkami: https://moje-panstwo.pl/dane/gminy/1839,sierakowice/prawo/377964	BRAK 2015 – spór o budowę na granicy parku sklepu „Biedronka”.	Uchwała nr XXVI/308/13 Rady Gminy Sierakowice z dnia 7 marca 2013r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego rejonu wsi Sierakowice uchwalonego uchwałą nr XIII/152/11 Rady Gminy Sierakowice z dnia 13 grudnia 2011
10.	Park kulturowy "Hałda Poptuczkowa"	W rejonie ul. Małej i Długiej, utworzono Park Kulturowy pn. „Hałda Poptuczkowa”, obejmujący obszar położony na terenie części dawnej płuczki rud cynku (galmanu) na obszarze 6,77 ha. Stanowi ona nie tylko niezwykle ciekawy i unikalny przykład formy przestrzennej poeksploacyjnej, ale także stanowi miejsce ochrony zespołu tzw. roślin galmanowych, wraz z rzadkimi gatunkami roślin i muraw kserotermicznych, dwóch nieczynnych szybów porudnych „Sophia” i „Frieden”, a także zespołu zabytków archi-	śląskie	2006	istniejący	Uchwała Rady Miejskiej w Tarnowskich Górach Nr LXVIII/597/2006 z dn. 25.10.2006 BRAK DOKUMENTU	Uchwała nr XIX/195/2007 Rady Miejskiej w Tarnowskich Górach z dnia 10 grudnia 2007	Elementy planu zarządzenia zawarte są w zatwierdzonym w 2007 planie ochrony	UCHWAŁA NR V/26/2/2016 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 29 sierpnia 2016

		tektury militarnej z okresu II wojny światowej, obejmującego betonowe stanowiska strzeleckie i ciągi transzei.						
11.	Zwierzyniecki Park Kulturowy w Krakowie	Decyzją Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 7 grudnia 2007 odrzucono odwołanie Rady Miasta Krakowa z dnia 3 kwietnia 2007 w kwestii utworzenia Zwierzynieckiego Parku Kulturowego, utrzymując decyzję Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego o nieważności zaskarżonej uchwały Rady Miasta Krakowa z dnia 6 lipca 2006.	małopolskie	2006	nieistniejący	uchwała nr XXII/195/2004 Rady Miasta Krakowa z dnia 5 lipca 2006 (uchylona)		
12.	Park Kulturowy Kotliny Zakopiańskiej	Na cały obszar Parku Kulturowego Kotliny Zakopiańskiej składa się osiemnaście wydzielonych regionów. Są to: Kuźnice w Dolinie Bystrej, teren pod skocznią, regle (przedpole TPN od Białego Potoku do Małej Łąki), Nosal, Cyrhla, Koziniec i Antałówka, ul. Jagiellońska, Rówień Krupowa, Lipki, Gubałówka, Krzeptówki, Furmanowa - Kotelnica - Tatary, Rafaczówki - Króle - Harenda, Koziniec - Droga na Bystre, Bachledzki Wierch, Pardałówka - Balzera, Chłabówka, Wyskówki	małopolskie	2007	istniejący	UCHWAŁA Nr VII/78/2007 RADY MIASTA ZAKOPANE z dnia 01 marca 2007	BRAK	BRAK
13.	Mickiewiczowski Park Kulturowy w gminie Żerków	Obszar Parku tworzą miasto Żerków oraz wsie Brzóstków, Gęczew, Lgów oraz Śmiełów, gdzie znajduje się Muzeum Adama Mickiewicza, jedyna stała ekspozycja w Polsce poświęcona twórcy "Pana Tadeusza". Utworzenie parku ma na celu ochronę krajobrazu kulturowego oraz zachowanie wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi.	wielkopolskie	2007	istniejący	Uchwała nr VII/ 56 / 07 Rady Miejskiej Żerkowa z dnia 28 września 2007	BRAK	BRAK
								http://planyzagospodarowania.pl/miejscowosci/wielkopolskie/jarocinski/zerkow

14.	Park Kulturowy Kalwaria Pakoska w Pakości	Park kulturowy Kalwaria Pakoska, który składa się ze zrewitalizowanego zespołu zabytkowych stacji Męki Pańskiej wraz z infrastrukturą turystyczną oraz Kościoła p.w. św. Bonawentury wraz z klasztorem franciszkanów; kaplicy św. Rocha; cmentarza parafii rzymsko-katolickiej św. Bonawentury; figury św. Michała Archanioła; figury Serca Jezusowego; kamienia upamiętniającego poległych w Pakości Konfederatów Barskich; stanowisk archeologicznych na obszarze.	kujawsko-pomorskie	2008	istniejący	Uchwała nr XIII/104/08 Rady Miejskiej w Pakości z dnia 17 kwietnia 2008	2008 (Uchwała nr XXIII/193/09 RADY MIEJSKIEJ W PAKOŚCI z dnia 23 kwietnia 2009)	2008	Przystąpienie do utworzenia: Uchwała nr XV/125/08 RADY MIEJSKIEJ W PAKOŚCI z dnia 26 czerwca 2008
15.	Park Kulturowy "Osada Łowców Fok" w Rzucewie	W skład parku kulturowego wchodzi następujące elementy: muzeum na wolnym powietrzu z rekonstrukcjami obiektów archeologicznych; stała ekspozycja archeologiczna w tzw. Chacie Kaszubskiej. Osada, odkryta w 1894 r., zlokalizowana jest nad brzegiem Zatoki Puckiej, na tzw. Cyplu Rzucewskim, zajmując teren przylegający do brzegu jeziora, które istniało w miejscu dzisiejszej Zatoki Puckiej. Położona na stoku, dzieli się na część mieszkalną na sztucznie wykonanych terasach i warsztatową, na brzegu jeziora. Obecnie w obrębie osady znajduje się tzw. Chata Kaszubska ze stałą wystawą eksponatów archeologicznych oraz rekonstrukcje obiektów archeologicznych (chaty) na wolnym powietrzu.	pomorskie	2008	istniejący	Uchwała Rady Gminy Puck Nr XV/25/08 z dnia 18 marca 2008 BRAK DOKUMENTÓW	BRAK Obszar znajduje się na terenie Nadmorskiego Parku Krajobrazowego, Obszaru Natura 2000 i w pasie technicznym ochrony brzegu morskigo. Cały teren Cypla Rzucewskiego wpisany jest do rejestru zabytków województwa pomorskiego.	BRAK	W planie zagospodarowania przestrzennego, uchwalonym w 2007 roku przez Radę Gminy Puck, zapisano utworzenie Parku Kulturowego – Osada Łowców Fok w Rzucewie.
16.	Park Kulturowy Kotliny Jeleniogórskiej	Park kulturowy obejmujący założenia pałacowo-parkowe w południowej, środkowej, północnej i wschodniej części Kotliny Jeleniogórskiej oraz przyległych częściach Gór Kaczawskich, Rudaw Janowickich i Karkonoszy, w województwie dolnośląskim. Uznany za pomnik historii Polski (Dziennik Ustaw Nr 217 — 12535 — Poz. 1283). Istnienie parku ma za cel kompleksową ochronę i rewitalizację założeń rezydencjonalnych Kotliny Jeleniogórskiej i XIX-wiecznych zespołów	dolnośląskie	2009	istniejący	Uchwała Zgromadzenia Związku Gmin Karkonoskich nr 48/XVII/09 z dnia 30 stycznia 2009 w sprawie utworzenia parku kulturowego pod nazwą Park Kulturowy Kotliny Jeleniogórskiej	2017 (projekt)	BRAK	Rada Gminy Podgórzyn ustawą nr V/16/15 z dnia 28 stycznia 2015 uchyliła wcześniejszą ustawę nr XXVIII/253/8 z dnia 1 października 2008 o zaopiniowaniu projektu o utworzeniu parku narodowego na terenie gminy

		osadnictwa charakterystycznego dla regionu. Powstały dzięki staraniom Fundacji Dolina Pałaców i Ogrodów.							
17.	Park Kulturowy Kościół p.w. św. Oswalda w Płonkowie	Park w Płonkowie powstał na placu kościelnym obecnej parafii św. Maksymiliana Kolbego w miejscu, gdzie do 1939 roku wznosił się drewniany kościół św. Oswalda. Prace archeologiczne ujawniły relikty datowanej na 1754 rok świątyni, a także pozostałości starszego kościoła z 1571 roku. Odnaleziono także około 300 szkieletów oraz liczne monety, ozdoby i fragmenty ubrań.	kujawsko-pomorskie	2009	istniejący	Uchwała nr XXVI/201/2009 Rady Gminy Rojewo z dnia 17 września 2009	2010 (projekt)	Elementy planu zarządzenia zawarte są w proponowanym planie ochrony	docplayer.pl /6862617-Gmina-rojewo-studium-czesc-i-uwarunkowan-i
18.	Park Kulturowy Wzgórze Zamkowe w Sieradzu	Najcenniejszym obiektem historycznym wzgórza jest XIII wieczna rotunda, której obrys w projekcie wiernie odwzorowano z kamienia polnego na poziomie terenu. Innym rodzajem kamienia, w formie nieregularnej, przywołano w poziomie terenu obrys murów obronnych, wjazdu, wieży okrągłej i głównego budynku zamku książęcego z okresu późnego średniowiecza. Granice utworzonego parku obejmują sieradzką Pragę, czyli: część ulicy Zamkowej, Rynek Praski, starorzecze Żegliny, Wzgórze Zamkowe i skansen.	tódzkie	2009	istniejący	Uchwała nr XXXVI/322/2009 Rady Miejskiej w Sieradzu z dnia 29 października 2009	2009 (projekt)	Elementy planu zarządzenia zawarte są w proponowanym planie ochrony W maju 2010 roku rozstrzygnięto konkurs na opracowanie koncepcji architektoniczno-urbanistycznej zagospodarowania Parku Kulturowego "Wzgórze Zamkowe w Sieradzu".	UCHWAŁA NR IV/22/2011 RADY MIEJSKIEJ W SIERADZU z dnia 10 lutego 2011
19.	Park Kulturowy "Ossów Wrota Bitwy Warszawskiej 1920 roku"	Dla zapewnienia zintegrowanej ochrony wybitnych walorów kulturowych i przyrodniczych oraz dla ochrony historycznego krajobrazu miejsca, na którym toczyła się Bitwa Warszawska 1920. Ustalono się konieczność zachowania i wyeksponowania elementów dziedzictwa kulturowego i krajobrazu historycznego układu ruralistycznego wsi, w tym	mazowieckie	2009	istniejący	Rada Miejska w Wołominie w dniu 30 marca 2006 r. podjęła Uchwale Nr XLII-46/2006 w sprawie podjęcia działań wraz z gminą Zielonka w celu utworzenia Parku Kulturowego Obszaru Pola Bitwy Warszawskiej 1920 r	https://www.e-bip.org.pl/ossow/10771	projekt odnowy wsi Ossów (2008)	UCHWAŁA NR XXIX-65/2009 Rady Miejskiej w Wołominie z dnia 28 maja 2009 (przystąpienie do sporządzenia planu miejscowego o nazwie Ossów I, obejmującego część wsi

		dróg i ciągów pieszych, niematerialnych wartości kulturowych, układu wodnego.			Uchwała Nr XXVIII-36/2009 Rady Miejskiej w Wołominie z dnia 16 kwietnia 2009, z późniejszą zmianą uchwała nr XIII-149/2015 Rady Miejskiej w Wołominie z dnia 26 listopada 2015			Ossów wraz z Parkiem Kulturowym	
20.	Park Kulturowy Zespołu Staromiejskiego oraz Zespołu oo. Dominikanów w Jarosławiu	W granicach parku znajduje się: historyczne centrum miasta wraz z systemem obwarowań miejskich, placem przed Bramą Krakowską, kościołem pw. Św. Ducha, zespołami kościelno-klasztornymi dawnego Opactwa Sióstr Benedyktynek i OO. Dominikanów oraz otaczającymi je fortyfikacjami. Czynniki, które w głównej mierze decydują o wyjątkowej randze tych zespołów to bogata historia, tradycje handlowe, ślady wielu kultur, kościoły, synagogi, cerkiew, wyjątkowe, lokalne kamienice mieszczańskie, klarowny układ urbanistyczny, miejscami znakomicie zachowane układy fortyfikacji a także malownicze położenie (walory widokowe).	podkarpackie	2009	istniejący	Uchwała Nr 542/XLVIII/09 Rady Miasta Jarosławia z dnia 23 marca 2009 Uchwała nr 262/XXVIII/2012 Rady Miasta Jarosławia z dnia 26.03.2012 r. Plan został uzgodniony przez Podkarpackiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków postanowieniem z dnia 28.07.2011 r.	projekt 2006-2007	BRAK	MPZP nr 2/09 obszaru Zespołu Klasztornego OO Dominikanów (o powierzchni 5 ha, w tym 2,30 ha Zespół Klasztorny OO. Dominikanów i 2,70 ha stanowiące część Parku Kulturowego Zespołu Staromiejskiego
21.	Park Kulturowy "Klasztorne Stawy" w Słupsku	Park powstał celu ochrony wyjątkowych walorów krajobrazu kulturowego miasta Słupska oraz wyróżniających się w nim krajobrazowo terenów, w tym historycznie ukształtowanej w wyniku działalności człowieka przestrzeni zawierającej wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze	pomorskie	2009	istniejący	Uchwała Rady Miejskiej w Słupsku Nr XL-617-09 z dnia 8 lipca 2009	2010	Elementy planu zarządzania zawarte są w zatwierdzonym planie ochrony	Uchwała nr XXIII/319/12 Rady Miejskiej w Słupsku z dnia 30 maja 2012
22.	Park Kulturowy Warmińskiej Drogi Krajobrazowej Gietrzwałd-Woryty	Starostwo Olsztyńskie na wniosek Stowarzyszenia "Woryty" razem z Gminą Gietrzwałd w celu ochrony alei przydrożnej Gietrzwałd - Woryty stworzyli Park Kulturowy Warmińskiej Drogi Krajobrazowej Gietrzwałd - Woryty.	warmińsko-mazurskie	2009	istniejący	Uchwała Nr XXIX/301/2009 Rady Gminy w Gietrzwałdzie z dnia 26 marca 2009 BRAK DOKUMENTU	Uchwała nr XL / 447 / 2010 Rady Gminy Gietrzwałd z dnia 22 kwietnia 2010	Elementy planu zarządzania zawarte są w zatwierdzonym planie ochrony	UCHWAŁA Nr X/82/2011 Rady Gminy Gietrzwałd z dnia 25 sierpnia 2011 Zmiana studium uwarunkowań XX/200/2016

23.	Park Kulturowy Sarnowo	Cmentarzysko tzw. grobowców kujawskich. Składa się z dziewięciu grobów megalitycznych ludności kultury pucharów lejkowatych i amfor kulistych sprzed 5 000 lat. Badania, prowadzone w latach 1950–1951 oraz 1966–1971 przez Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne w Łodzi, pozwoliły je zbadać i zrekonstruować. Jak wskazywało centralne ułożenie zwłok, grobowce musiały zostać wzniesione ku czci naczelników rodów.	kujawsko-pomorskie	2010	istniejący	Uchwała nr XL/324/2010 Rady Miejskiej w Lubrańcu z dnia 22 października 2010	BRAK	BRAK	Przystąpienie do utworzenia: UCHWAŁA NR X/124/2012 RADY MIEJSKIEJ W LUBRAŃCU z dnia 30 marca 2012
24.	Park Kulturowy Stare Miasto w Krakowie	Ochrona i uporządkowanie historycznego centrum Krakowa. Granice parku kulturowego wyznaczają ulice: Straszewskiego, Podwale, Dunajewskiego, Basztowa, Westerplatte, Św. Gertrudy, Bernardyńska, fragment Bulwaru Czerwieńskiego pod Wawelem do ulicy Podzamcze i dalej aż do ulicy Straszewskiego.	małopolskie	2010	istniejący	Uchwała NR CXV/1547/10 Rady Miasta Krakowa z dnia 3 listopada 2010	2012 (Uchwała NR XLII/544/12 Rady Miasta Krakowa z dnia 4 kwietnia 2012)	Opracowany, nieuchwalony	UCHWAŁA NR XII/131/11 Rady Miasta Krakowa z dnia 13 kwietnia 2011 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "STARE MIASTO".
25.	Park Kulturowy Stary Radom	Park kulturowy pod nazwą „Park Kulturowy Stary Radom” obejmuje część doliny rzeki Mlecznej wraz z grodziskiem „Piotrówka” i „Starym Ogrodem”. Powstał w celu zapewnienia ochrony wybitnych walorów kulturowych i krajobrazowych: 1) zabytków i zespołów zabytkowych, w szczególności: grodzisko, „Piotrówka”, osada targowa wraz z kościołem Świętego Wacława 2) stanowisk archeologicznych, 3) otwarcie widokowych z obszaru Parku Kulturowego na elementy architektoniczne stanowiące dominanty i krajobraz doliny Mlecznej, 4) elementów małej architektury o charakterze zabytkowym, 5) niematerialnych wartości kulturowych, 6) zespołów zieleni.	mazowieckie	2011	istniejący	UCHWAŁA NR 170/2011 Rady Miejskiej w Radomiu z dnia 29 sierpnia 2011 Na podstawie planu ochrony zrealizowanego w 2008, uzgodnionego przez WKZ w 2009	BRAK – plan z 2008 nie był później procedowany	BRAK	BRAK – zob. pismo po kontrolne NIK par. 1.4

26.	Wilanowski Park Kulturowy	Park kulturowy "Wilanowski Park Kulturowy" powstał w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów Dzielnicy Wilanów m.st. Warszawy i Dzielnicy Ursynów m.st. Warszawy, z zespołami pałacowo-parkowymi w Wilanowie z Morysinem, Ursynowie, Natolinie i Gucin Gaju wraz z ich otoczeniem oraz w celu zintegrowania zarządzania ich ochroną i udostępnianiem.	mazowieckie	2012	istniejący	UCHWAŁA NR XXXIV/819/2012 Rady Miasta Stołecznego Warszawy z dnia 29 marca 2012 Prace trwały od 2004Wilanowski Park	UCHWAŁA NR XXXIV/820/2012 Rady Miasta Stołecznego Warszawy z dnia 29 marca 2012	Elementy planu zarządzania zawarte są w zatwierdzonym planie ochrony	MPZP dla tego terenu przyjęty został uchwałą Rady m.st. Warszawy z 29 marca 2012 r.
27.	Park Kulturowy Grodzisko w Wicinie	Park Kulturowy obejmuje kompleks stanowisk archeologicznych w Wicinie: grodzisko (nr I – AZP 65-10/1) i trzy osady przygro-dowe (nr II – AZP 65-10/2; IV – AZP 65-10/4; V – AZP 65-10/5). Celem utworzenia Parku jest ochrona, zachowanie i kształtowanie krajobrazu kulturowego gminy Jasień poprzez ocalenie tego dziedzictwa dla przyszłych pokoleń, przywrócenie go pamięci współczesnych.	lubuskie	2013	istniejący	Uchwała NR XXVI/254/13 Rady Miejskiej w Jasieniu z dnia 20 czerwca 2013	Uchwała NR XXVI/254/13 Rady Miejskiej w Jasieniu z dnia 20 czerwca 2013	Elementy planu zarządzania zawarte są w projektowanym planie ochrony	UCHWAŁA NR XXXV/318/14 RADY MIEJSKIEJ W JASIENIU z dnia 15 maja 2014
28.	Park Kulturowy "Wzgórze Zamkowe, Dolina Budzówki i Nysy Kłodzkiej" w Kamieńcu Ząbkowickim	Park ma na celu ochronę walorów krajo-brazu kulturowego i zabytków oraz środowiska przyrodniczego zespołów: opactwa cysterskiego z osadą klasztorną, zespołu pałacowo-parkowego na Górze Zamkowej, Doliny Nysy Kłodzkiej, Góry Śremskiej oraz osady w Małym Byczeniu	dolnośląskie	2014	istniejący	Uchwała Rady Gminy Kamieniec Ząbkowicki nr XLIII/263/2014 z dnia 29 sierpnia 2014	2014	2014 – zasady zarządzania zawierają się w planie ochrony	MPZP uchwalony uchwałą nr XXVIII/151/05 z 21 XII 2005 r., wraz ze zmianą uchwaloną uchwałą nr XLIII/207/10 Rady Gminy Kamieniec Ząbkowicki z dnia 28 V 2010 Uchwała VII/24/2015 w sprawie przystąpienia do sporządzenia MPZP w granicach Parku Kulturowego.

29.	Park Kulturowy Stare Miasto we Wrocławiu	Jest to obszar centrum Wrocławia (Starego Miasto i Wyspy Odrzańskie, a także pl. Kościuszki), który jako historyczna i kulturowa kolebka Wrocławia podlega szczególnej ochronie. Przyjęta uchwała zakłada ochronę krajobrazu kulturowego oraz uporządkowanie i kształtowanie krajobrazu kulturowego najstarszej części miasta. Park zajmuje powierzchnię 210 ha. Jego granice wyznaczają: Fosa Miejska, Wyspy Odrzańskie, Ogród Botaniczny, Ostrów Tumski, a także park Słowackiego, Promenada Staromiejska i plac Kościuszki stanowiące najcenniejszy obszar Wrocławia wpisany do rejestru zabytków.	dolnośląskie	2014	istniejący	Uchwała Rady Miejskiej Wrocławia nr LVI/1465/14 z 10 IV 2014 (z późniejszą zmianą: Uchwała nr XXXII/686/16 z 24 XI 2016)	BRAK	BRAK	Wyszukiwarka planów http://gis.um.wroc.pl/imap/?gmap=gp7
30.	Park Kulturowy Osieczek w Osieczku	W skład parku kulturowego wchodzi: relikty grodu wpisane do rejestru zabytków województwa kujawsko-pomorskiego dnia 27 września 1965 pod nr C/34; kościół p.w. św. Katarzyny Aleksandryjskiej; cmentarz przykościelny; Plebania; strefa widokowa pomiędzy grodziskiem i kościołem; strefa widokowa na grodzisko z drogi powiatowej.	kujawsko-pomorskie	2014	zlikwidowany	Uchwała NR XLII/213/14 Rady Gminy w Książkach z dnia 29 stycznia 2014	Uchwała o utworzeniu parku została uchylona uchwałą Nr XX/129/16 Rady Gminy w Książkach z dnia 29 czerwca 2016		
31.	Park Kulturowy Kościół św. Marii Magdaleny w Łopatkach	Park utworzony w celu ochrony obiektów: kościół p.w. św. Marii Magdaleny; plebania; cmentarz przykościelny; cmentarz parafialny na wzgórzu; strefa widokowa pomiędzy kościołem a cmentarzem na wzgórzu; Stanowi wiejski zespół sakralny złożony z gotyckiego kościoła z cmentarzem przykościelnym oraz z nowego cmentarza parafialnego na wzgórzu.	kujawsko-pomorskie	2014	zlikwidowany	Uchwała nr XLII/214/14 Rady Gminy w Książkach z dnia 29 stycznia 2014	uchwała o utworzeniu parku została uchylona uchwałą Nr XX/130/16 Rady Gminy w Książkach z dnia 29 czerwca 2016		
32.	Park Kulturowy etnograficznego podregionu kutnowskiego związanego z poetą romantycznym Józefem Bohdanem Zaleskim w Leszczynku	W celu ochrony walorów krajobrazu kulturowego wyróżniającego się terenu zespołu dworsko-parkowego z zabytkami nieruchomymi i pomnikami przyrody na terenie parku, w celu zachowania pamięci o poecie romantycznym Józefie Bohdanie Zaleskim przebywającym i tworzącym w przedmiotowym obiekcie zabytkowym, oraz w celu zachowania cech charakterystycznych kultury	łódzkie	2015	istniejący	Uchwała nr VI/35/2015 Rady Gminy Kutno z dnia 28 kwietnia 2015	BRAK	BRAK	UCHWAŁA NR XVI/106/2004 z dnia 16.04.2004 o uchwaleniu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Kutno

		regionu, tworzy się na obszarze zespołu dworsko-parkowego w miejscowości Leszczynek gmina Kutno							
33.	Park Kulturowy ulicy Piotrkowskiej w Łodzi	Utworzony w celu zachowania krajobrazu kulturowego i historycznego charakteru przestrzeni publicznych, zabytków nieruchomych oraz zabytkowych układów urbanistycznych ulicy Piotrkowskiej, placu Wolności i ulicy Moniuszki, wpisanych do rejestru zabytków oraz będących obszarem uznanym za część Pomnika Historii "Łódź - wielokulturowy krajobraz miasta przemysłowego", a także ich otoczenia, w trosce o należyty wizerunek miasta Łodzi	łódzkie	2015	istniejący	Uchwała nr XXI/483/15 Rady Miejskiej w Łodzi z dnia 9 grudnia 2015, z późniejszą zmianą Uchwała NR XXXIII/881/16 Rady Miejskiej w Łodzi	BRAK	Regulamin Parku zawarty w uchwale z 9 XII 2015 oraz http://bip.uml.lodz.pl/_plik.php?id=40891	http://www.mpu.lodz.pl/page/18,plany.html
34.	Park Kulturowy obszaru ulicy Krupówki	Krupówki – niegdyś szlak pasterski łączący góralską osadę z kuźnickimi hutami, dziś jedna najpopularniejszych ulic w Polsce. W jej obrębie kształtowało się centrum Zakopanego. Utworzenie parku kulturowego ma na celu ochronę zabytkowego obszaru o szczególnym znaczeniu dla historii, kultury, sztuki i tożsamości zarówno lokalnej, jak i ogólnonarodowej.	małopolskie	2015	istniejący	Uchwała NR XII/183/2015 Rady Miasta Zakopanego z dnia 3 września 2015	Uchwała Rady Miasta Zakopanego z 2 VIII 2017	BRAK	https://www.zakopane.eu/plany-zagospodarowania-przestrzennego/miejscowe-plany-zagospodarowania-przestrzennego
35.	Park Kulturowy Książęce Miasto Brzeg	Park powstał w celu: ochrony krajobrazu kulturowego miasta; kształtowania przestrzeni w myśl zasad zrównoważonego rozwoju i dobrej kontynuacji, w sposób zapewniający realizowanie potrzeb lokalnej społeczności i dający możliwość kultywowania tradycji kulturowych, związanych zarówno z wielowiekową historią miasta, jak też z opartych na więzi licznych mieszkańców Brzegu z dawnymi Kresami Rzeczypospolitej; promocji walorów krajobrazu kulturowego.	opolskie	2016	istniejący	Uchwała NR XXV/277/16 Rady Miejskiej Brzegu z dnia 28 października 2016 Na podstawie: Studia i analizy krajobrazu kulturowego miasta Brzegu na potrzeby utworzenia parku kulturowego, 2016	BRAK	Elementy zawarte w uchwale z 28 X 2016	Uchwała Nr XXXIII/417/17 z dnia 30 czerwca 2017 w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego miasta Brzeg

36.	Park Kulturowy dla Obszaru Staromiejskiego w Bieruniu	Park powstał w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania jego wyróżniających się elementów wraz z zabytkami nieruchomymi, charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej.	śląskie	2016	istniejący	Uchwała NR III/6/2016 Rady Miejskiej w Bieruniu	Uchwała Nr III/7/2016 Rady Miejskiej w Bieruniu z dnia 31 marca 2016	Elementy zawarte w uchwale z 2016	UCHWAŁA NR V/26/2/2016 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 29 sierpnia 2016
37.	Park Kulturowy dla Obszaru Grobli w Bieruniu	Park powstał w celu ochrony krajobrazu kulturowego, a także renesansowego dzieła inżynierii wodnej - Grobli oraz pozostałości po Wielkim Stawie Bieruńskim.	śląskie	2016	istniejący	Uchwała NR III/6/2016 Rady Miejskiej w Bieruniu	Uchwała Nr III/7/2016 Rady Miejskiej w Bieruniu z dnia 31 marca 2016	Elementy zawarte w uchwale z 2016	UCHWAŁA NR V/26/2/2016 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 29 sierpnia 2016

INICJATYWY UŻYWAJĄCE OKREŚLENIA PARK KULTUROWY WYPEŁNIAJĄCE USTAWOWE DZIAŁANIA PRZEWIDZIANE DLA PK - BEZ USTANOWIENIA ICH ZGODNIE Z USTAWĄ

38.	<p>Forteczny Park Kulturowy w Srebrnej Górze</p> <p>Forteczny Park Kulturowy w Srebrnej Górze spełnia zadania przewidziane dla Parków Kulturowych, ale jego struktura i sposób powołania są odmienne od zapisów ustawy</p>	<p>Przebieg granicy Fortecznego Parku Kulturowego obejmuje: Trzon Twierdzy z Donżonem i wieńcem bastionów na Warownej Górze; Fort Wysoka Skała; Fort Rogowy I; Schron Bramy Polnej; Fort Chochoł Mały; Luneta na Chochole Małym; Bateria Tarasowa na Chochole Średnim; Reduta Skrzydłowa na Chochole Wielkim; Bateria Kazamatowa na Chochole Wielkim; Fort Ostróg. Do zadań Fortecznego Parku Kulturowego w Srebrnej Górze należą wszelkie sprawy związane z ochroną i zagospodarowaniem Twierdzy Srebrnogórskiej oraz otaczających ją terenów tj.: - ochrona wartości kulturowych i przyrodniczych oraz kontrola nad zgodnością użytkowania terenu Parku prowadzona przez inne podmioty gospodarcze z założeniami przyjętymi dla całego Parku. Granica została wytyczona tak, aby obszar leżący w jej zasięgu umożliwił ochronę pierwotnego krajobrazu fortecznego. Twierdza Srebrna Góra jest unikatowym obiektem w skali dziedzictwa kulturowego Europy i jedną z najważniejszych atrakcji Dolnego Śląska. W chwili powstania (1763- 1785) należała do najnowocześniejszych tego typu fortyfikacji w Europie.</p>	dolnośląskie	2002	istniejący	<p>Uchwała Rady Gminy Stoszowice nr 42/VII/2002 z dnia 20.06.2002</p> <p>Forteczny Park Kulturowy, jako spółka z o.o. został powołany aktem notarialnym z dnia 6 czerwca 2003 r., a wpisany do Krajowego Rejestru Handlowego dnia 4 grudnia 2003</p>	2004	BRAK	<p>2013</p> <p>http://stoszowice.pro-bip.pl/menu,tematyczne/miejscowe,plany,zagospodarowania,przestrzennego.html</p>
-----	--	--	--------------	------	------------	--	------	------	--

Tabela II – Zarządca i aktywność

	Parki aktywne, nastawione na ochronę i popularyzację dziedzictwa
	Parki nastawione na ochronę i porządkowanie przestrzeni
	Parki istniejące, ale nieprzejawiające widocznej aktywności
	Parki zlikwidowane
X	Strona Facebook aktywna i uzupełniana
X	Strona Facebook nieaktywna lub sporadycznie uzupełniana
X	Nota o parku w Wikipedii

			Zarządzający	Cel	Aktywność	Dedykowana strona www	F B	Y T	W
1.	Park Kulturowy Fortyfikacji Miejskich "Twierdza Gdańsk" (od 2013 - Centrum Hewelianum)	2002	Zakład Budżetowy Urzędu Miasta Gdańsk Centrum Hewelianum jest komunalną jednostką organizacyjną Gminy Miasta Gdańsk	Ochrona zespołu	Ścieżka ekologiczna, punkty widokowe	www.hewelianum.pl	X	X	X
2.	Park Kulturowy "Miasto Tkaczy" w Zgierzu	2003	Urząd Miasta Zgierza - Pełnomocnik ds. Rozwoju Parku Kulturowego "Miasto Tkaczy"	Ochrona zespołu domów, skansen i funkcje turystyczne	Tworzenie produktu turystycznego	http://miastotkaczy.pl/	X	X	X
3.	Park Kulturowy Cmentarz Żydowski w Żorach	2004	Urząd Miasta Żory	Ochrona cmentarza	Ochrona cmentarza	BRAK	-	-	X
4.	Park Kulturowy Miasto Końskie	2005	Urząd Miasta Końskie	Ochrona krajobrazu		BRAK	-	-	X
5.	Park Kulturowy Chwarszczany	2005							
6.	Forteczny Park Kulturowy Twierdzy Kłodzko	2006	Gmina Miejska Kłodzko	Ochrona otoczenia	Atrakcja turystyczna	BRAK	X	X	X
7.	Park Kulturowy Wietrzychowice	2006	Gminny Ośrodek Kultury Wietrzychowice	Ochrona krajobrazu	tworzenie skansenu i Europejskiego Szlaku Megalitów	www.pkwietrzychowice.eu/	X	X	X
8.	Park Kulturowy Dolina Trzech Młynów w Bogdańcu	2006	Społeczna Rada Konsultacyjna - Muzeum Kultury i Techniki Wiejskiej	Ochrona krajobrazu i zieleni, funkcje turystyczne	Muzeum Kultury i Techniki Wiejskiej, ścieżka przyrodnicza, Święto chleba	http://www.rp.pl/Zycie-Ziemi-Lubuskiej/309019834-Dolina-Trzech-Mlynow-od-dekady-kusi-turystow-unikatowym-krajobrazem-oraz-zabytkowymi-mlynami.html/#ap-2	-	X	-
9.	Park Kulturowy Ośmiu Błogosławieństw w Sierakowicach	2006	Urząd Gminy	Ochrona otoczenia kościołów i cmentarza		http://szwajcaria-kaszubska.pl/component/k2/item/80-park-kulturowy-o%C5%9Bmiub%C5%82ogos%C5%82awie%C5%84stw-w-sierakowicach	X	-	X

10.	Park kulturowy "Hałda Popłuczkowa"	2006	Urząd Miasta Tarnowskie Góry	Ochrona za- bytku	Ścieżka eduka- cyjna, tury- styka i rekrea- cja	BRAK	-	X	-
11.	Zwierzyniecki Park Kulturowy w Krakowie	2006							
12.	Park Kulturowy Kotliny Zakopiańskiej	2007	Urząd Miasta Zakopane	rozważana likwidacja: www.ra- dioplus.pl/wiadomosci-lokalne- czytaj/98529/co_dalej_z_par- kiem_kulturowym_kotliny_za- kopińskiej		BRAK	-	-	-
13.	Mickiewiczowski Park Kulturowy w gminie Żerków	2007	Gmina Żerków - Mickiewi- czowskie Centrum Tury- styczne	Ochrona i pa- miątek po Mic- kiewiczu	Mickiewiczow- skie Centrum Turystyczne	http://www.mct.zerkow.pl/in- dex.php?menu=park_kul- turowy	-	-	-
14.	Park Kulturowy Kalwaria Pakoska w Pakości	2008	Miasto i Gmina Pakość	Ochrona krajo- brazu	Centrum Infor- macji Tury- stycznej w Pa- kości	http://www.kalwariaparkoskapark.pl	X	X	X
15.	Park Kulturowy "Osada Łowców Fok" w Rzućwie	2008	Urząd Gminy w Pucku	Ochrona sta- nowiska ar- cheologicznego	Wykorzystano fundusze euro- pejskie	http://rzućwewo.com/	X	X	X
16.	Park Kulturowy Kotliny Jeleniogórskiej	2009	Fundacja Dolina Pałaców i Ogrodów; Związek Gmin Karkonoskich	Ochrona krajo- brazu i obiekt- tów	Funkcjonuje produkt Szlak Pałaców i Ogrodów, wniosek o wpis na listę UNE- SCO	http://www.dolinapalacow.pl/#	X	X	X
17.	Park Kulturowy Kościół p.w. św. Oswalda w Płonkowie	2009	Parafia Rzymsko-Katolicka p.w. św. Maksymiliana Kolbe w Płonkowie / Urząd Gminy Rojewo	Ochrona ko- ścioła i jego otoczenia	Tylko plan	BRAK	-	-	-
18.	Park Kulturowy Wzgórze Zamkowe w Sieradzu	2009	Urząd Miasta	Ochrona wzgó- rza, funkcje Tu- rystyczne i re- kreacyjne	Powstanie te- renu chronio- nego oznacza absolutny za- kaz tworzenia tam firm, któ- rych profil działalności mógłby spowo- dować niszcze- nie krajobrazu.	BRAK	-	X	-
19.	Park Kulturowy "Ossów Wrota Bitwy Warszawskiej 1920 roku"	2009	Samorządowa Instytucja Kultury „Park Kulturowy Ossów Wrota Bitwy War- szawskiej 1920 roku”	Ochrona i atrakcja tury- styczna	Plan muzeum, rekonstrukcje bitwy	http://www.os- sow1920.pl/ stworzenie samorządo- wej instytucji kultury Park Kulturowy Ossów (Uchwała Nr V-45/2011 Rady Miejskiej w Wołom- inie z dnia 23 maja 2011)	X	-	-

20.	Park Kulturowy Zespołu Staromiejskiego oraz Zespołu oo. Dominikanów w Jarosławiu	2009	Urząd Miasta – de facto brak zarządcy http://www.jaroslaw-ska.pl/artukul/13684,Wartosc-czy-obciazenie-Otojest-pytanie	Ochrona krajobrazu i zabytku		http://www.jaroslaw.pl/plan-ochrony-jaroslawskiego-parku-kulturowego	-	-	-
21.	Park Kulturowy "Klasztorne Stawy" w Słupsku	2009	Urząd Miasta Słupsk	Ochrona krajobrazu	plan	http://slupsk.naszemiasto.pl/tag/klasztorne-stawy-slupsk.html - brak zmian od 2012	X	-	-
22.	Park Kulturowy Warmińskiej Drogi Krajobrazowej Gietrzwałd-Woryty	2009	Gmina Gietrzwałd W celu pomocy wójtowi gminy w zarządzaniu parkiem, a w szczególności do opiniowania celowości działań podejmowanych w obszarze parku, 31 grudnia 2009 roku wójt Gminy Gietrzwałd Marek Małkowski powołał Radę Parku,	Ochrona drogi i jej krajobrazu		http://www.it.gokgietrzwald.pl/?page=47&lang=1&Park-Kulturowy.html - statyczna, nieaktualna	-	-	-
23.	Park Kulturowy Sarnowo	2010	Urząd Gminy Lubraniec	Ochrona zespołu grobowców megalitycznych		BRAK	-	-	-
24.	Park Kulturowy Stare Miasto w Krakowie	2010	Zespół ds. Parku Kulturowego Stare Miasto	Ochrona krajobrazu przed reklamami	Kontrole, mandaty	BRAK	-	-	X
25.	Park Kulturowy Stary Radom	2011	Rada Miejska nie utworzyła jednostki organizacyjnej do zarządzania parkiem - zob. pismo pokontrolne NIK par. 1.5 Zadania wykonują jednostki miejskie.	Ochrona krajobrazu, funkcje turystyczne	Park historyczno-archeologiczny	BRAK	-	X	-
26.	Wilanowski Park Kulturowy	2012	Urząd Miasta Stołecznego Warszawy	Ochrona krajobrazu ogrodów i pałaców		http://www.um.warszawa.pl/node/7612	-	X	X
27.	Park Kulturowy Grodzisko w Wicinie	2013	Fundacja Parku Kulturowego w Wicinie	Ochrona grodziska	Centrum Naukowo-Badawczo-Edukacyjno-Turystycznym	http://www.grodziskowicina.pl/?page_id=8 nieaktywne strony,	X	X	X
28.	Park Kulturowy "Wzgórze Zamkowe, Dolina Budzówki i Nysy Kłodzkiej" w Kamieńcu Żąbkowickim	2014	Gmina Kamieniec Żąbkowicki	Ochrona założenia przestrzennego	Działania rewitalizacyjne, promocyjne i edukacyjne	http://kamienieczabkowicki.eu/park-kulturowy/	X	X	-
29.	Park Kulturowy Stare Miasto we Wrocławiu	2014	Urząd Miasta	Ochrona krajobrazu przed reklamami	Kontrole, mandaty	https://www.wroclaw.pl/park-kulturowy-wroclaw	X	X	-
30.	Park Kulturowy Osieck w Osieczku	2014							

31.	Park Kulturowy Kościół św. Marii Magdaleny w Łopatkach	2014							
32.	Park Kulturowy etnograficznego podregionu kutnowskiego związanego z Józefem Bohdanem Zaleskim w Leszczynku	2015	Gmina Wiejska Kutno / Urząd Miasta w Kutnie	Brak informacji	Brak informacji	BRAK	-	-	-
33.	Park Kulturowy ulicy Piotrkowskiej w Łodzi	2015	Urząd Miasta – jednostka zarządzająca (?)	Ochrona wizerunku	Kontrole, mandaty	http://lodz.naszemiasto.pl/tag/park-kulturowy-ulicy-piotrkowskiej.html	X	X	-
34.	Park Kulturowy obszaru ulicy Krupówki	2015	Urząd Miasta Zakopane	Ustanowiono zakazy i ograniczenia uniemożliwiające niszczenie, przesłanianie dziedzictwa kulturowego i osi, ciągów widokowych	Kontrole, mandaty	https://www.zakopane.eu/aktualnosci/maj-2015/park-kulturowy-obszaru-ulicy-krupowki	X	-	-
35.	Park Kulturowy Książęce Miasto Brzeg	2016	Urząd Miasta Brzeg			http://www.dworniczak.com/park-kulturowy-ksiazecze-miasto-brzeg/	-	-	X
36.	Park Kulturowy dla Obszaru Staromiejskiego w Bieruniu	2016	Urząd Miasta		Funkcjonuje jako Zespół Parków Kulturowych w Bieruniu	BRAK	X	-	-
37.	Park Kulturowy dla Obszaru Grobli w Bieruniu	2016	Urząd Miasta		Funkcjonuje jako Zespół Parków Kulturowych w Bieruniu	BRAK	X	-	-
38.	Forteczny Park Kulturowy w Srebrnej Górze	2002	Forteczny Park Kulturowy jako spółka z o.o. został powołany aktem notarialnym z dnia 6 czerwca 2003 r., a wpisany do Krajowego Rejestru Handlowego dnia 4 grudnia 2003	Ochrona otoczenia	Atrakcja turystyczna, Muzeum, Święto Twierdzy,	http://www.forty.pl/	X	X	X

Tabela III - Podsumowanie

Aktywność i zarządzanie

3	Parki aktywne, nastawione na ochronę i popularyzację dziedzictwa
2	Parki nastawione na ochronę i porządkowanie przestrzeni
1	Parki istniejące, ale nieprzejawiające widocznej aktywności
0	Parki zlikwidowane

Stan prawny

3	Parki spełniające wszystkie niezbędne kryteria prawne (uchwała, plan ochrony, plan zarządzania, MPZP)
2	Parki spełniające część kryteriów prawnych (brak planów ochrony czy zagospodarowania; brak MPZP)
1	Parki działające wyłącznie na podstawie uchwały, bez dodatkowych elementów
0	Parki zlikwidowane

Ocena łączna: 6 – bardzo dobry // 4-5 - dobry // 3- dostateczny // 2 - niedostateczny

		Aktywność i zarządzanie	Stan prawny	Ocena łączna
1.	Park Kulturowy Fortyfikacji Miejskich "Twierdza Gdańsk" (od 2013 - Centrum Hewelianum)			Dobry
2.	Park Kulturowy "Miasto Tkaczy" w Zgierzu			Bardzo dobry
3.	Park Kulturowy Cmentarz Żydowski w Żorach			Dostateczny
4.	Park Kulturowy Miasto Końskie			Dobry
5.	Park Kulturowy Chwarszczany			
6.	Forteczny Park Kulturowy Twierdzy Kłodzko			Dostateczny
7.	Park Kulturowy Wietrzychowice			Dobry
8.	Park Kulturowy Dolina Trzech Młynów w Bogdańcu			Dobry
9.	Park Kulturowy Ośmiu Błogosławieństw w Sierakowicach			Dobry
10.	Park kulturowy "Hałda Popłuczkowa"			Dobry
11.	Zwierzyniecki Park Kulturowy w Krakowie			
12.	Park Kulturowy Kotliny Zakopiańskiej			Niedostateczny

13.	Mickiewiczowski Park Kulturowy w gminie Żerków			Niedostateczny
14.	Park Kulturowy Kalwaria Pakoska w Pakości			Bardzo dobry
15.	Park Kulturowy "Osada łowców Fok" w Rzucewie			Dobry
16.	Park Kulturowy Kotliny Jeleniogórskiej			Dobry
17.	Park Kulturowy Kościół p.w. św. Oswalda w Płonkowie			Dostateczny
18.	Park Kulturowy Wzgórze Zamkowe w Sieradzu			Dostateczny
19.	Park Kulturowy "Ossów Wrota Bitwy Warszawskiej 1920 roku"			Dobry
20.	Park Kulturowy Zespołu Staromiejskiego oraz Zespołu oo. Dominikanów w Jarosławiu			Dostateczny
21.	Park Kulturowy "Klasztorne Stawy" w Słupsku			Dobry
22.	Park Kulturowy Warmińskiej Drogi Krajobrazowej Gietrzwałd-Woryty			Dobry
23.	Park Kulturowy Sarnowo			Dobry
24.	Park Kulturowy Stare Miasto w Krakowie			Dobry
25.	Park Kulturowy Stary Radom			Niedostateczny
26.	Wilanowski Park Kulturowy			Dobry
27.	Park Kulturowy Grodzisko w Wicinie			Bardzo dobry
28.	Park Kulturowy "Wzgórze Zamkowe, Dolina Budzówki i Nysy Kłodzkiej" w Kamieńcu Ząbkowickim			Bardzo dobry
29.	Park Kulturowy Stare Miasto we Wrocławiu			Dostateczny
30.	Park Kulturowy Osieczek w Osieczku			
31.	Park Kulturowy Kościół św. Marii Magdaleny w Łopatkach			
32.	Park Kulturowy etnograficznego podregionu kutnowskiego związanego z Józefem Bohdanem Zaleskim w Leszczyńku			Niedostateczny
33.	Park Kulturowy ulicy Piotrkowskiej w Łodzi			Dobry
34.	Park Kulturowy obszaru ulicy Krupówki			Dobry
35.	Park Kulturowy Książęce Miasto Brzeg			Dobry

36.	Park Kulturowy dla Obszaru Staromiejskiego w Bieruniu			Dostateczny
37.	Park Kulturowy dla Obszaru Grobli w Bieruniu			Dostateczny
38.	Forteczny Park Kulturowy w Srebrnej Górze		Odrębna forma prawna	Bardzo dobry

Komentarz do tabel

Tabela I - Stan formalno-prawny

W tabeli ujęto akty prawne najistotniejsze z punktu widzenia skutecznego funkcjonowania parku kulturowego.

- uchwałę o jego powołaniu,
- sporządzenie planu ochrony,
- sporządzenie planu zarządzania,
- aktualizację lub sporządzenie MPZP.

Niestety, większość parków – nawet tych skutecznie działających, nie ma pełnego zestawu dokumentów, część z nich jest dopiero opracowywana albo nie została zatwierdzona przez władze samorządowe. Powinno zostać wprowadzona obowiązkowość (w jakiejś perspektywie czasowej) wykonania tych opracowań i podjęcia stosownych uchwał.

Tabela II – Zarządca i aktywność

Władający

Decyzja dotycząca powołania struktury do zarządzania parkiem leży w gestii organu samorządowego powołującego park. Nie jest to obowiązkowe i w praktyce uzależnione od woli i zamożności poszczególnych gmin, zdolnych do bieżącego finansowania działalności wyspecjalizowanej jednostki. Powoływane jednostki najczęściej przyjmują formę wydzielonej komórki w urzędzie i działają na podstawie jego regulaminu (np. w Krakowie, Warszawie, Wrocławiu).

Najczęściej odpowiedzialność za park przyjmują różne struktury w ramach urzędu (np. w Żorach, Kłodzku, Tarnowskich Górach) lub samorządowe instytucje kultury (Wietrzychowice, Ossów).

Drugą formą zarządzania parkiem kulturowym jest spółka prawa handlowego (np. spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, działająca w Fortecznym Parku Kulturowym w Srebrnej Górze). Parkiem zarządzać może też fundacja, jak ma to miejsce w przypadku Parku Kulturowego Kotliny Jeleniogórskiej, Parku Kulturowego Kalwarii Pakoskiej czy Parku Kulturowego w Wicinie.

Sporadycznie zdarza się, że przy zarządzie parku powołuje się odrębny organ opiniodawczy (jego przykład stanowi Społeczna Rada Konsultacyjna przy Parku Kulturowym "Dolina Trzech Młynów" w Bogdańcu, czy Rada Parku w Gietrzwałdzie).

Trudno mówić o efektywnym zarządzaniu obszarem terenu, jeżeli jednostka nie dysponuje prawem własności na tym obszarze, bo te przysługuje najczęściej podmiotom prywatnym. Przyjmowany obecnie szeroki zakres dziedzictwa sprawia, że w zarządzanie nim zaangażowana jest znaczna liczba interesariuszy. Opracowanie i wdrożenie uzgodnionej wizji oraz polityk zarządzania obszarem dziedzictwa w granicach parku kulturowego

wymaga jednak współpracy z wszystkimi interesariuszami. Potrzebne są dokumenty strategiczne odnośnie celu i działań w perspektywie czasu oraz dokumenty zarządcze porządkujące zależności i koordynację współdziałania.

Cel / zadanie

Różnorodne są korzyści wynikające z ustanowienia parku kulturowego. Oprócz prawnej ochrony obiektów leżących na terenie parku możemy liczyć na ochronę przed chaotycznymi inwestycjami, prestiż dla miejscowości, łatwiejszy dostęp do środków finansowych pochodzących z programów MKiDN, dodatkowy argument w staraniach o dotacje unijne. Celem nadrzędnym jest zachowanie wartości historycznych i kompozycyjnych osadzonych w krajobrazie oraz działania na rzecz harmonijnej uprawy krajobrazu kulturowego. Utworzenie parku kulturowego może przyczynić się do rewitalizacji danego obszaru. Pozwoliło to wielu miastom skutecznie zwalczyć uciążliwy problem nośników reklamowych, które „zalewają” ścisłe centra polskich miast. Przykładem takiego działania jest Kraków, który ustanowił w 2011 r. park kulturowy na obszarze Starego Miasta. Niewątpliwie decyzja ta przyczyniła się do podniesienia walorów turystycznych miasta i rozwoju ruchu turystycznego. Drogą Krakowa idą kolejne miasta, m.in. Wrocław, Zakopane, Radom. Na bazie parku kulturowego, który stanowi nową atrakcję turystyczną można wykreować produkt turystyczny (np. Srebrna Góra). Parki kulturowe mogą być również wykorzystane do promocji miejsca czy regionu (np. Brzeg, Radom), lub stworzenia przestrzeni rekreacyjnej (np. Słupsk).

Aktywność

Aktywność ściśle wiąże się ze stawianymi sobie przez władze samorządowe zadaniami. Może to być rewitalizacja i popularyzacja dziedzictwa kulturowego (np. Kamieniec Żąbkowski, Pakość, Ossów), bieżąca ochrona ładu i estetyki (np. Kraków, Zakopane, Łódź) czy próba stworzenia w miejscu mniej znanym „produktu turystycznego” (np. Sieradz, Zgierz, Bieruń). Niestety w licznych wypadkach stwierdzono brak jakichkolwiek form aktywności. Wygląda to tak, jakby zapał z chwilą stworzenia parku wygasł.

Popularyzacja

Ze względu na krótki czas opracowania niemożliwe było wnikliwe sprawdzenie rzeczywistej działalności i aktywności parków. Zdecydowano się więc na sprawdzenie czy informacje na temat parku kulturowego, jego zadań i planów są dostępne w Internecie – medium najczęściej wykorzystywanym do pozyskiwania ogólnej informacji. Uwzględniono czy park kulturowy posiada:

- Własną, dedykowaną jego sprawom stronę www,
- Konto na Facebooku,
- Prezentacje w ramach portalu You Tube,
- Informację o parku w Wikipedii.

Nie daje to pełnej informacji, raczej przybliżony obraz aktywności, woli zarządców komunikowania się z lokalną społecznością i turystami, prezentowania spraw i wydarzeń istotnych z punktu widzenia celów i zadań parku. Ważne jest, by w nieodległej przyszłości przeprowadzono badanie rzeczywistego stanu i aktywności parków (np. w formie zadania zleconego Ośrodkom Terenowym NID).

Nowe parki – pomysły i inicjatywy

Mimo korzyści wynikających z utworzenia parku kulturowego, na ten krok dotychczas zdecydowało się niewiele samorządów. Często utworzenie parku kulturowego spotyka się z oporem lokalnej społeczności, co potwierdzają prowadzone konsultacje, obowiązkowe w świetle znowelizowanej ustawy. Przeciwnicy instytucji parku wskazują na zbędne ich zdaniem „mnożenia bytów”, wskazują, że ochronę konserwatorską, którą sprawuje wojewódzki konserwator zabytków, można uzyskać nad danym obszarem poprzez wpisanie go do rejestru zabytków. Ograniczenia natomiast mogą wynikać z przepisów miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, bez konieczności tworzenia parku kulturowego.

PARKI W TRAKCIE TWORZENIE, DLA KTÓRYCH POWOŁANIA PODJĘTO CZYNNOŚCI FORMALNO-PRAWNE

1)	Lotniczy Park Kulturowy w Krakowie	Muzeum Lotnictwa Polskiego w Krakowie znajduje się na części obszaru jednego z najstarszych lotnisk Europy. W 1892 r. na terenie Błoi Rakowickich stacjonować zaczęły balony obserwacyjne armii austro-węgierskiej. Tak tworzyły się początki jednego z najstarszych lotnisk Europy. Niezaprzczalnym atutem Muzeum Lotnictwa Polskiego jest możliwość ekspozycji historycznych maszyn w krajobrazie lotniska z początku minionego stulecia, we wnętrzach dawnych i stylizowanych przestrzeni hangarów.	małopolskie	Funkcjonuje w sferze projektowej	W grudniu 2002 r., po pozytywnej opinii MKUiA, projekt Lotniczego Parku Kulturowego uzyskał WZiZT.	W 1992 r. w Muzeum Lotnictwa Polskiego powstał projekt utworzenia Lotniczego Parku Kulturowego, opracowany wspólnie z Instytutem Architektury Krajobrazu Politechniki Krakowskiej pod kier. prof. Marii Łuczyńskiej-Bruzdy. Koncepcja ta spotkała się z poparciem ze strony Zarządu i Rady Miasta Krakowa, Wojewody Małopolskiego, Zarządu Województwa Małopolskiego. Na mocy ich decyzji na realizację Lotniczego Parku Kulturowego przekazane zostało około 20 ha terenu, a sam projekt włączony został w Strategię Rozwoju Województwa Małopolskiego (docelowo obszar całego Lotniczego Parku Kulturowego obejmować ma tereny o łącznej powierzchni 41,1 ha). Jest to cenna inicjatywa z zakresu ochrony krajobrazu kulturowego, jednak nie jest to park kulturowy w rozumieniu ustawy.
2)	Park Kulturowy Centrum Miasta Piotrków Trybunalski	Miałby objąć Stare Miasto.	łódzkie	propozycja	Uchwała NR XLVIII/843/14 RADY MIASTA PIOTRKOWA TRYBUNALSKIEGO z sugestią potrzeby utworzenia Parku Kulturowego	

3)	Park Kulturowy Nowa Huta w Krakowie	Obszar, który ma być objęty ochroną w postaci parku kulturowego to około 350 hektarów tzw. „starej” Nowej Huty, wraz z klasztorem cystersów w dawnej Mogile, dworem Jana Matejki w Krzesławicach oraz budynkami centrum administracyjnego kombinatu metalurgicznego. Szczególny nacisk położony będzie na zachowanie i ekspozycję dziedzictwa i krajobrazu historycznego układu urbanistycznego Nowej Huty, ochronę historycznej linii zabudowy, gabarytów i form architektonicznych, ochronę funkcjonalną i kompozycyjną zieleni, zwłaszcza ogrodów i skwerów, ochronę osi, ciągów i punktów widokowych	małopolskie	w tworzeniu	11 czerwca 2014 - na wniosek Prezydenta m. Krakowa Rada Miasta Krakowa podjęła uchwałę w sprawie zamiaru utworzenia parku kulturowego 9 listopada 2016 - uchwała w sprawie ogłoszenia o podjęciu prac nad utworzeniem parku kulturowego pod nazwą Park Kulturowy Nowa Huta. http://www.bip.krakow.pl/?dok_id=81995	2015-2016 (projekt) – trwają konsultacje społeczne Opracowany plan ochrony i pro ochronny MPZP
4)	Park Kulturowy Stare Podgórze z Krzemionkami w Krakowie	Granice nieustalone.	małopolskie	propozycja	11 czerwca 2014 - na wniosek Prezydenta m. Krakowa Rada Miasta Krakowa podjęła uchwałę w sprawie zamiaru utworzenia parku kulturowego	
5)	Park Kulturowy Kalwarii Wejherowskiej	Projekt utworzenia parku kulturowego w Wejherowie obejmuje m.in. otwarcie w ratuszu punktu informacji turystycznej i stałej ekspozycji dotyczącej historii miasta i okolicy w muzeum. Najważniejszą częścią projektu jest jednak przede wszystkim gruntowna renowacja kalwarii, stanowiącej nie tylko główną atrakcję turystyczną miasta, ale również centrum duchowe Kaszub i Pomorza.	pomorskie	w planach	Uchwała nr 232 w sprawie upoważnienia Prezydenta Miasta do sporządzenia i sfinansowania wniosku o dofinansowanie z funduszy Unii Europejskiej projektu "Regionalny Kaszubski Park Kulturowy w Wejherowie"	Uchwała nr 233 w sprawie zaciągnięcia kredytu na sfinansowanie wniosku o dofinansowanie z funduszy Unii Europejskiej projektu „Regionalny Kaszubski Park Kulturowy w Wejherowie” Z-ca prezydenta Wojciech Kozłowski wyjaśnił, że celem obu uchwał jest umożliwienie Prezydentowi Miasta Wejherowa podjęcie przygotowań zmierzających do podjęcia renowacji Kalwarii Wejherowskiej.
6)	Park Kulturowy Radiostacja Stare Babice	W celu ochrony reliktyw Transatlantyckiej Radiotelegraficznej Centrali Nadawczej Babice celem jest utworzenie Parku Kulturowego. Utworzenie Parku Kulturowego pozwoli promować wiedzę na temat Radiostacji Babice, zapewni odpowiednią ochronę i opiekę nad pozostałościami Radiostacji oraz umożliwi rozwijanie świadomości historycznej. 19 VIII 2016 Narodowy Instytut Dziedzictwa wydał opinię: „pozostałości dawnej TRCN mają znaczące i niepodważalne wartości historyczne oraz naukowe jako trwałe relikty pierwszej tego typu i jedynej w swoim rodzaju inwestycji radiotelegraficznej na terenie Polski będącej ówczesnie najsilniejszą i najlepiej wyposażoną na świecie”.	mazowieckie	w tworzeniu	UCHWAŁA NR XXVI/260/17 RADY GMINY STARE BABICE z dnia 9 lutego 2017 w sprawie zamiaru utworzenia Parku Kulturowego; radiostacjababice.org/	Dziła Stowarzyszenie Park Kulturowy Transatlantycka Radiotelegraficzna Centrala Nadawcza

7)	Park Kulturowy historyczne centrum miasta w Rybniku	Ochroną ma zostać objęty obszar śródmieścia miasta Rybnika o powierzchni około 121 hektarów jako historyczna i kulturowa kolebka Rybnika podlegająca szczególnej ochronie.	śląskie	w tworzeniu	Uchwała Rady Miasta Rybnika nr 258/XVI/2015 z dnia 17 grudnia 2015 o podjęciu prac nad utworzeniem parku kulturowego w obszarze śródmieścia Miasta Rybnika	UCHWAŁA NR V/26/2/2016 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 29 sierpnia 2016
8)	Park Kulturowy Stare Miasto w Poznaniu	Granice nieustalone.	wielkopolskie	w tworzeniu	Uchwała Rady Miasta Poznania nr XXVI/370/VII/2016 w sprawie zamiaru stworzenia parku kulturowego pod nazwą "Park Kulturowy Stare Miasto" w Poznaniu.	
9)	Park kulturowy w Sulejówku - „Śladami Twórców Niepodległej”	Obszar Enklawy Historycznej ustanowionej w 1988r. (granica enklawy z 1988 r. przebiega ul. Dworcową, Legionów, Krasickiego, Harcerską, Al. Piłsudskiego włączając posesję przy Al. Piłsudskiego 14, 16, 18) poszerzony o działki przylegające do niego od strony Al. Piłsudskiego i ul. Legionów.	Mazowieckie	W tworzeniu	24 listopada 2016 r. Rada Miasta Sulejówek podjęła uchwałę Nr XXIX/263/2016 w sprawie podjęcia prac nad utworzeniem parku kulturowego.	Proponowane granice parku wskazano na załączniku do uchwały.
10)	Park Kulturowy w Łowiczu	Park o nazwie „Śladami Prymasów, Zawiszy, Walewskiej i Napoleona”.	Mazowieckie	W tworzeniu	Uchwałą nr XXVII/184/2016 Rady Miejskiej w Łowiczu z d. 28 VII 2016	Granice parku i uzasadnienie w załączniku do uchwały
11)	Park Kulturowy Śródmieścia Wałbrzycha	Celem utworzenia parku jest ochrona krajobrazu kulturowego oraz zachowanie wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji. Park ma upamiętniać historyczne pochodzenie poprzez ewolucję dziejową kształtowania się naszego miasta. Lokalizacja parku sprzyjać będzie wyeksponowaniu walorów obiektów zabytkowych oraz utrwaleniu historyczno- przestrzennego kształtu Wałbrzycha.	Dolnośląskie	W tworzeniu	Uchwała nr LXVI/674/2014 Rady Miejskiej Wałbrzycha z 25 IX 2014	Granice parku i uzasadnienie w załączniku do uchwały
12)	Park Kulturowy Korycin-Milewsczyzna na Podlasiu	„W parku kulturowym będzie można poznać dawne życie ludzi, czym się zajmowali (np. jak produkowano czy przechowywano żywność, jak tkano, wyrabiano garnki czy wytwarzano mąkę na chleb). Pokazy mieleńskie mają się odbywać w oryginalnym, dobrze zachowanym wiatraczynie, który do parku w Milewsczyźnie będzie przeniesiony z sąsiedztwa w Jatwiezi Dużej”. Wiatrak z Jatwiezi Dużej ma być uruchomiony i służyć pokazom. Będą też urządzenia multimedialne, będzie można podglądać cały mechanizm wiatraka.	Podlaskie	W tworzeniu	Park ma być gotowy jesienią 2018 r. Inwestycja będzie kosztować ok. 5,5 mln zł, z czego 4,6 mln zł pochodzi z UE z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020.	https://www.eurobudowa.pl/przetargi/2106571/park-kulturowy-1-przeniesienie-zabytkowego-wiatraka-o-konstrukcji-drewnianej-2-wyniesienie-trzech-ruin-dawnego-dworu-z-odtworzeniem-konstrukcji-ganku-i-zadaszenia-jako-wiaty-szklanej-nad-ruinami/ http://ksiazki.onet.pl/powstaje-park-kulturowy-korycin-milewsczyzna-na-podlasiu/829hhz

PROPOZYCJE PARKÓW KULTUROWYCH BĘDĄCE PRZEDMIOTEM PUBLICZNEJ DEBATY

Park Kulturowy Mirków Osada Fabryczna - Pomysłodawcami projektu uchwały o utworzeniu parku są radni Andrzej Cieślowski i Tomasz Zymer oraz osoby związane ze stowarzyszeniami Otwarty Konstancin i Uzdrowsko Dzieciom, którzy uważają, że Mirków, ze względu na swoją historię, zabytki oraz otoczenie, jest właśnie takim miejscem. Na terenie Mirkowa znajdują się 32 obiekty (mieszkalne i przemysłowe) wpisane do gminnej ewidencji zabytków, podlegające ochronie konserwatorskiej. Unikalność Mirkowa polega także na jego otoczeniu przyrodniczym: łąkach zalewowych, objętych rezerwatami wiślanymi lasach łęgowych i lasach skarpy oborskiej wraz z zespołem zabudowań majątku Obory z XVII-wiecznym pałacem i parkiem.

<http://tomaszzymer.blogspot.com/p/program-koa-po-w-konstancinie.html>

<http://www.nmfmk.pl/gazeta/830,po-co-nam-park-kulturowy.html>

Park Kulturowy Twierdza Warszawa – do jego utworzenia zobligowały miasto zapisy w studium uwarunkowań z 2006 (Uchwałą Rady m.st. Warszawy, nr LXXXII/2746/2006); koncepcję przygotowano na zlecenie Biura Stołecznego Konserwatora Zabytków. XIX-wieczny zespół fortów – wraz z trzonem Twierdzy, jakim jest Cytadela – oraz zachowanymi w dużym stopniu drogami fortecznymi, wałami i fosami międzyfortowymi, należy do grupy najciekawszych w Europie założeń fortecznych końca XIX w. Polska jest wyjątkowym krajem, gdzie zachowały się trzy różne systemy fortyfikacji: rosyjski, pruski (Twierdza Poznań i Twierdza Toruń) i austriacki (Twierdza Kraków i Twierdza Przemyśl). XIX-wieczna Twierdza Warszawa należy do najlepiej zachowanych systemów związanych z dużym ośrodkiem miejskim. W latach 2006 – 2007 zostały opracowane „Założenia historyczne i przestrzenne dla planowanego Parku Kulturowego zespołu fortyfikacji XIX-wiecznej Twierdzy Warszawa” a także „Analiza historyczno–przestrzenna oraz własnościowa pod kątem utworzenia parku”. Opracowania te zostały przekazane do 10 dzielnic Warszawy z prośbą o opinie do projektu. Do pracy nad projektem zostanie powołany zespół skupiający przedstawicieli dzielnic oraz środowisk badawczych. W trakcie realizacji prac nad projektem, przeprowadzono badanie ankietowe wśród mieszkańców Warszawy, mające zdiagnozować ocenę estetyczną i emocjonalną terenów znajdujących się w granicach planowanego parku kulturowego zespołu fortyfikacji XIX-wiecznej Twierdzy Warszawa. W 2009 r. w ramach konsultacji społecznych odbyły się warsztaty oraz seminarium poświęcone temu projektowi. Obecnie prowadzone są prace nad opracowaniem „Projektu planu ochrony parku kulturowego zespołu fortyfikacji XIX-wiecznej Twierdzy Warszawa”. Realizacja całości projektu przewidziana była na lata 2007-2012. W 2009 r. został opublikowany projekt „Zespół XIX-wiecznych fortyfikacji Twierdza Warszawa”.

<http://www.twierdzawarszawa.pl>.

Spalski Park Kulturowy – dopełnienie Spalskiego Parku Krajobrazowego. Gmina Inowódz jest wyjątkowym obszarem pod względem występowania cennych elementów środowiska kulturowego. W połączeniu z walorami środowiska naturalnego- położenie w dolinie Pilicy, na silnie urzeźbionym terenie, z licznymi cennymi stanowiskami zespołów roślinnych i zwierzęcych- tworzą niepowtarzalne formy architektoniczno- krajobrazowe. Walory te stanowią w dużej mierze o atrakcyjności turystycznej obszaru Spały.

http://www.spala24.pl/projekty/spalski_pk/spalski_pk.html

Park Kulturowy obszaru nadmorskiego gminy Kosakowo – propozycja i konsultacje społeczne

<http://www.rgkosakowo.pl/park-kulturowy-obszaru-nadmorskiego-gminy-kosakowo/>

Park Kulturowy w Przemysłu – propozycja 2017-09-08

<https://www.zycie.pl/informacje/artukul/13441,w-przemyslu-powstanie-park-kulturowy-kto-sie-tym-zajmie>

Park Kulturowy Opole – Ostrówek - Wojewoda opolski zamierza utworzyć park kulturowy przy amfiteatrze. Parking pod Wieżą Piastowską zostanie przeniesiony na trawnik przed urzędem wojewódzkim. Przy amfiteatrze ma powstać ekspozycja wystawiennicza pozostałości średniowiecznego grodu i początków osadnictwa na Ostrówku. Podświetlona przez reflektory ekspozycja miałaby pełnić nie tylko funkcję edukacyjną, ale również być dekoracją miasta.

[http://opole.wyborcza.pl/opole/1,35086,15778350,Wojewoda ma nowy pomysl na Ostrowek Park kulturowy.html](http://opole.wyborcza.pl/opole/1,35086,15778350,Wojewoda%20ma%20nowy%20pomysl%20na%20Ostrowek%20Park%20kulturowy.html)

Park Kulturowy Opole-Pasieka - Z wnioskiem o objęcie wyspy szczególną ochroną konserwatorską zwrócił się do ratusza wojewódzki konserwator zabytków. Pomysł otrzymał już pozytywną opinię opolskiego oddziału Narodowego Instytutu Dziedzictwa. Park kulturowy pozwoli też „lepiej chronić willowy i rekreacyjny charakter wyspy”. Cały teren Pasieki zostanie objęty szczególną ochroną. To powinno zatrzymać budowę trasy średnicowej, która mocno ingeruje w przestrzeń wyspy.

<http://opole.wyborcza.pl/opole/7,35086,21383287,park-kulturowy-na-pasiece-zagrozi-srednicowce.html>

Park Kulturowy Kocka – Celem utworzenia Parku ma być zachowanie krajobrazu Kocka i jego okolic. Można tutaj oglądać wiele ciekawych budynków z XIX wieku, które stoją przy rynku i bocznych uliczkach. Nad nimi góruje widoczna z oddali klasycystyczna świątynia. Celem ochrony jest także zachowanie atrakcyjnej osi widokowej na klasycystyczny zespół pałacowy z zabytkowym parkiem i układem wodnym oraz na miasteczko znad Tyśmienicy. Park Kulturowy Kocka został opracowany w dokumentacji "Ocena Aktualności Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego" wykonanej przez Regionalny Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków w Lublinie na zlecenie Biura Planowania Przestrzennego w Lublinie.

http://wieprz.ekolublin.pl/03przyr/for_ochr.php

Park Kulturowy w Dębnie – brak danych o stanie realizacji projektu.

Park Kulturowy w Skawinie – brak danych o stanie realizacji projektu.

Park Kulturowy Świecie // Park Kulturowy Doliny Osy – brak danych o stanie realizacji projektu.

Park Kulturowy Renesansowego Założenia Lokacyjnego Zamościa – brak danych o stanie realizacji projektu.

Południoworoztoczański Park Kulturowy – brak danych o stanie realizacji projektu.

Roztoczański Park Kulturowy – brak danych o stanie realizacji projektu.

Park Kulturowy Żyrardów – Osada Fabryczna – propozycja zawarta w literaturze naukowej i dokumentacjach konserwatorskich (M. Szulińska), bez kontynuacji w sferze administracyjnej.

PROPOZYCJE SFORMUŁOWANE W ROZMAITYCH DOKUMENTACH JAKO POSTULATY – DOTYCHCZAS BEZ KONTYNUACJI

Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Krakowa zakłada utworzenie parków kulturowych o rodowodzie inżynierskim:

- Wzgórze Świętej Bronisławy i Skała, czyli Zwierzyniecki Park Kulturowy
- Lotnisko (obszar Muzeum Lotnictwa),
- obóz w Płaszowie i lasek Bonarka z przyległym rezerwatem przyrody i prochowniami poaustriackimi),
- Rajsko - Kosocice (Fort Rajsko z przyległymi bateriami, zespół fortów w Kosocicach oraz lasek Możdżyny z zachowanymi umocnieniami polowymi z 1914 r.),
- Skotniki - Bodzów (z fortami Sidzina, Skotniki, Winnica i ruiną Fortu Bodzów),
- Mydlniki - Tonie (z fortami Mydlniki, Bronowice Małe, Pasternik, ruiną Fortu Podchruście oraz Fortem Tonie z bateriami sprzężonymi i zielenią maskującą)
- Fort Dłubnia (obszar od Fortu Krzesławice po Fort Dłubnia).

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego proponuje utworzenie parków kulturowych na terenie gminy Krokowa:

- **Park Kulturowy Żarnowiec:** Zespół klasztorny Benedyktynek (ok. 1279) średniowieczna tradycja miejsca i kompozycja krajobrazowa.
- **Park Kulturowy Krokowa:** Założenie rezydencjonalno-krajobrazowe, pałac z XIV w., ciągłość tradycji miejsca od późnego średniowiecza i wielka kompozycja krajobrazowa.
- **Park Kulturowy Karwieńskie Błota:** Założenie ruralistyczne, pozostałość (struktura niwy siedliskowej i rozłogu pól) po wsi holenderskiej lokowanej w 1599 r. przez Starostę puckiego J. Wejhera, jedna z ostatnich zachowanych osad holenderskich tego typu.
- **Park Kulturowy Ziemi Puckiej:** Na obszarze gminy Krokowa wchodzi do niego jednostki: Ziemia Pucka i Pas Nadmorski Ziemi Puckiej.

Województwo lubelskie zapis o utworzeniu parku kulturowego umieszczono w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego 8 gmin:

- Wisznice
- Jabłoń
- Kodeń
- Leśna Podlaska
- Łabuń
- Zamość
- Terespol
- Tomaszów Lubelski

Park zaproponowany do utworzenia w aneksie planu ochrony zabytków województwa warmińsko-mazurskiego:

- **Starowerski Park Kulturowy:** Park miałby obejmować wsie Gałkowo, Wojnowo, Kadzidłowo, Iwanowo i Zameczek, związane z kulturą i osadnictwem starowierców

- **Kwitajny:** zespół pałacowo-parkowy z folwarkiem, wsią folwarczną i kościołem
- **Szymbark:** zespół rezydencjonalno-parkowy z założeniem folwarcznym i kształtowanym krajobrazem rolniczym
- **Kadyny:** zespół pałacowo-parkowy z folwarkiem, wsią i pozostałościami dawnej manufaktury
- **Hejdyk:** drewniana zabudowa wsi
- **Klon:** drewniana zabudowa wsi
- **Jelonki:** układ ruralistyczny z zachowaną tradycyjną zabudową (domy podcieniowe) oraz infrastrukturą związaną z Kanałem Elbląskim
- **Łęcze:** układ ruralistyczny wraz z tradycyjną zabudową charakterystyczną dla rejonu Powiśla
- **Zabrost Wielki:** przykład kompleksowej odbudowy wsi z początku XX wieku, wykorzystującej idee architektury regionalnej
- **Anuszewo:** zachowana w oryginalnym stanie wieś mazurska z drewnianą zabudową
- **Pilwa:** układ wsi i zabudowa charakterystyczna dla budownictwa lat 20. XX wieku
- **Wyspa Giżycka z zespołem Twierdzy Boyen**
- **Faryny:** wraz z historyczną zabudową wsi
- **Weklice:** kompleks obronny
- **Markajmy:** kompleks obronny
- **Próchnik-Łęcze:** kompleks grodzisk
- **Cmentarzysko Kurhanowe w Piórkowie**
- **Kwietniewo:** zespół grodzisk (Święty Gaj)
- **Truso-Janowo Pomorskie:** wczesnośredniowieczna osada portowo-handlowa nad jeziorem Drużno
- **Grodzisko w okolicy Tolkmicka:** pozostałość umocnień obronnych oraz współczesnych im dróg
- **system obronny w pobliżu leśniczówki Marszałki:** system obronny w postaci wałów i rowów
- **Bukwałd-Cerkiewnik-Barczewka-Barczewa-Bartąga:** zespół grodzisk
- **Mosty w Stańczykach**
- **Osiedle Zatorze w Morągu:** zespół architektoniczny z lat 20-tych XX wieku, wg projektu Kurta Fricka z Królewca

INNE INICJATYWY UŻYWAJĄCE OKREŚLENIA PARK KULTUROWY

Korzkiewski Park Kulturowy w Korzkwi	<p>Obszar Korzkiewskiego Parku Kulturowego nie ogranicza się tylko do wzgórza zamkowego i parku w Korzkwi, ale obejmuje całą wieś, przewidyje się odbudowę rozebranych budynków browaru i austerii oraz uratowanie starych, nielicznych już, chałup oraz stworzenie mini skansenu na tyłach parku. W planach jest zagospodarowanie całej Doliny Korzkiewki</p>	<p>Prywatna inicjatywa właściciela zamku i parku w Korzkwi</p>	<p>www.zamek.com.pl/</p>
Międzynarodowy Bałtycki Park Kulturowy Faktoria	<p>Skansen Archeologiczny – raczej makieta – usytuowany w centrum Pruszcza Gdańskiego, pomiędzy ulicami Grunwaldzką, a Zastawną, nawiązujący do tradycji Bursztynowego Szlaku.</p>	<p>Prywatna inicjatywa społeczna</p>	<p>http://www.faktoria-pruszcz.pl/page/mapa</p>
Kurpiowski Park Kulturowy	<p>Kurpiowski Parku Kulturowego - projekt unijny, w który zaangażowały się Stowarzyszenie Rozwoju Turystyki i Rekreacji, Lokalna Organizacja Turystyczna Północnego Mazowsza, Powiat Ostrołęcki oraz Kurpiowska Organizacja Turystyczna. Aplikacja mobilna dostępna na smartfony i tablety, przewodnik i katalog, prezentacje na międzynarodowych imprezach wystawienniczych, zajęcia z języków obcych oraz marketingu i przedsiębiorczości - to najważniejsze elementy.</p>	<p>Projekt jest realizowany na terenie trzech województw: mazowieckiego, podlaskiego i warmińsko-mazurskiego, bowiem Kurpie to region położony na pograniczu trzech województw.</p>	<p>http://kurpiowskipark.pl/</p>
Park Kulturowy Kadziłowo	<p>XIX-wieczna chata podcieniowa.</p>	<p>Prywatne Muzeum Danuty i Krzysztofa Worobców</p>	

IV. Analiza SWOT dotycząca ustanawiania i funkcjonowania parków kulturowych

MOCNE STRONY

1. Zdefiniowana ustawowo forma ochrony zabytków, mocno usytuowana w obowiązującym systemie prawnym.
2. Rozbudowane instrumentarium umożliwiające doprecyzowanie i uszczegółowienie celów i zasad ochrony (uchwała, plan ochrony, program zarządzania, zapisy MPZP).
3. Elastyczność formy ochrony, którą można dedykować konkretnym potrzebom miejsca oraz modyfikować z czasem, po realizacji części celów, lub zgromadzeniu nowych danych.
4. Komplementarność Parku Kulturowego z innymi działaniami prawnymi i planistycznymi.
5. Szczegółowa i potwierdzona formalnie Instrukcja powoływania Parków Kulturowych.
6. Doświadczenia w powoływaniu i funkcjonowaniu Parków Kulturowych.
7. Refleksja naukowa towarzysząca historii Parków Kulturowych (literatura przedmiotu).
8. Dobra opinia odnośnie funkcjonowania większości istniejących Parków Kulturowych.
9. Rosnąca w społeczeństwie świadomość konieczności ochrony krajobrazu kulturowego.
10. Istotne zaplecze merytoryczne środowisk zdolnych do podejmowania wyzwań związanych z powołaniem Parku Kulturowego.

SŁABE STRONY

1. Ograniczone możliwości inicjowania procesu powoływania Parku Kulturowego ze strony gremiów fachowych – inicjatywa w rękach samorządu.
2. Złożony, wymagający zaangażowania dużego, interdyscyplinarnego zespołu specjalistów, proces powoływania parku kulturowego.
3. Koszty związane z powoływaniem i funkcjonowaniem Parku Kulturowego.
4. Brak mechanizmów gwarantujących trwałość przyjętych rozwiązań. Zamieranie inicjatyw.
5. Niewykorzystywanie ustawowych możliwości formowania Parków Kulturowych, szczególnie w zakresie powoływania jednostki zarządzającej PK i opracowywania programów zarządzania.
6. Niejasność zależności formalnych Parku Kulturowego i MPZP – kwestia nadrzędności, kolejności sporządzania lub trybu aktualizacji dokumentów.
7. Słaby przepływ informacji między teoretykami ochrony krajobrazu, a samorządami oraz słabe przygotowanie mentalne samorządów do działań w formie powołania Parku Kulturowego i brak odpowiednich specjalistów w administracji samorządowej.
8. Występujący brak współpracy państwowych służb konserwatorskich z zarządzającymi Parkami Kulturowymi.
9. Niekonsekwentnie, bądź błędnie wytyczane granice Parku Kulturowego, nieoparte na wyprzedzającym studium konserwatorsko – krajobrazowym.
10. Trudności w egzekwowaniu zapisów ochronnych.

SZANSE

1. Kampanie medialne i rządowe na rzecz ochrony krajobrazu kulturowego. Edukacja krajo-
brazowa społeczeństwa.
2. Dzielenie się „dobrymi praktykami” przez samorządy, które Parki Kulturowe powołały.

3. Dostrzeżenie i eksponowanie pozytywnego oddziaływania Parków Kulturowych w zakresie ładu krajobrazowego.
4. Regulacje prawne wspierające powoływanie Parków Kulturowych.
5. Ewolucja formy ochrony na podstawie dotychczasowych doświadczeń.
6. Monitoring funkcjonowania Parków Kulturowych.
7. Ewolucja refleksji naukowej nad powoływaniem i funkcjonowaniem Parków Kulturowych.
8. Rosnąca świadomość potrzeby życia w dogodnych warunkach kształtowania przestrzeni publicznych, jako wspólnego dobra.
9. Rosnąca grupa specjalistów w zakresie ochrony krajobrazu oraz rosnąca ilość dobrych praktyk zarządzania krajobrazem
10. Dobra dynamika gospodarcza, która sprzyja chęci podnoszenia jakości życia, w tym jakości otoczenia krajobrazowego.

ZAGROŻENIA

1. Mylenie i mieszanie ustawowych narzędzi ochrony krajobrazu z ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, ustawy krajobrazowej, ustawy o planowaniu przestrzennym oraz prawa ochrony środowiska.
2. Podatność na zmiany polityczne w samorządzie (w typie: „oni powołali, my odwołamy Park Kulturowy”).
3. Aktywność grup i środowisk przeciwnych powoływaniu Parków Kulturowych – „szeptana propaganda” - opinia o nieskuteczności działań.
4. Złożoność struktury prawnej parku, która na każdym etapie grozi blokadą formalną działania parku ze względu na uchybienia proceduralne i prawne w powoływaniu i instrumentacji działania Parku.
5. Wybiórcze rozumienie Parku, np. wyłącznie jako narzędzia do zwalczania reklam.
6. Przekonanie w części społeczeństwa o prymacie prawa własności nad regulacjami dotyczącymi interesu wspólnego obywateli.
7. Używanie nazwy park Kulturowy do innych, niż ustawowe działań w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej – dezawuowanie nazwy.
8. Hierarchia celów na które samorząd jest gotów łożyć fundusze oraz wysokość funduszy przeznaczanych na funkcjonowanie Parku Kulturowego.
9. Nieprofesjonalne zarządzanie Parkiem Kulturowym, brak lub niewłaściwe usytuowanie ciała zarządzającego w strukturze administracji samorządowej.
10. Brak konsekwencji w stosowaniu ustaleń Parku Kulturowego.

Szczególnie mocną stroną Parku Kulturowego, jako formy ochrony zabytków, jest możliwość dostosowania zasad ochrony do warunków lokalnych i specyfiki przedmiotu ochrony, przez obowiązek stworzenia planu ochrony dla całego obszaru parku. Słabą stroną, istotnie ograniczającą ekspansję tej formy ochrony jest pozostawienie inicjatywy i odpowiedzialności (w tym finansowej) w związku z utworzeniem parku kulturowego na barkach gminy. Jak wykazuje doświadczenie park kulturowy jest też potencjalnie nietrwałą formą ochrony, gdyż może być zlikwidowany, bądź przekształcony kolejną uchwałą rady gminy. Szans należy upatrywać we wzroście świadomości krajobrazowej w społeczeństwie, a zagrożeniem w „rozmyciu” formuły parku kulturowego w konfrontacji z innymi narzędziami ochrony krajobrazu wynikającymi z ustaw krajobrazowej i ze sfery ochrony środowiska oraz w niezrozumieniu istoty parku kulturowego, zredukowaniu jej do roli narzędzia w walce z chaosem reklamowym i handlem obnośnym.

Wnioski systemowe wynikające z analizy SWOT

SWOT	WNIOSKI - DZIAŁANIA
MOCNE STRONY	
1. Zdefiniowana ustawowo forma ochrony zabytków, mocno usytuowana w obowiązującym systemie prawnym.	Utrzymanie parku kulturowego, jako ustawowej formy ochrony zabytków
2. Rozbudowane instrumentarium umożliwiające doprecyzowanie i uszczegółowienie celów i zasad ochrony (uchwała, plan ochrony, program zarządzania, zapisy MPZP).	Standardy dokumentacji
3. Elastyczność formy ochrony, którą można dedykować konkretnym potrzebom danego miejsca oraz modyfikować z czasem, po realizacji części celów, lub zgromadzeniu nowych danych.	Monitoring i mechanizm konsumowania wniosków dla ewolucji systemu ochrony
4. Komplementarność Parku Kulturowego z innymi działaniami prawnymi i planistycznymi.	Powiązanie prawne parku kulturowego z aktami wykonawczymi ustawy krajobrazowej, doprecyzowanie zależności parku kulturowego i MPZP (kolejność działań, zależność, wymuszenie zmiany w MPZP)
5. Szczegółowa i potwierdzona formalnie Instrukcja powoływania Parków Kulturowych.	Aktualizacja dokumentu
6. Doświadczenia w powoływaniu i funkcjonowaniu Parków Kulturowych.	Monitoring i wnioski systemowe
7. Refleksja naukowa towarzysząca historii Parków Kulturowych (obfita literatura przedmiotu).	Platforma wymiany informacji i doświadczeń między światem badaczy, a samorządem i praktykami
8. Dobra opinia odnośnie funkcjonowania większości istniejących Parków Kulturowych.	Kampanie medialne promujące dobre praktyki
9. Rosnąca w społeczeństwie świadomość konieczności ochrony krajobrazu kulturowego.	Kampanie medialne promujące dobre praktyki, Konkurs lub nagroda GKZ „krajobraz kulturowy zadbane”
10. Istotne zaplecze merytoryczne środowisk zdolnych do podejmowania wyzwań związanych z powołaniem Parku Kulturowego.	Wzmocnienie mechanizmów wymuszających opieranie się na profesjonalnych studiach i opracowaniach przy powoływaniu i konstrukcji parku kulturowego
SŁABE STRONY	
1. Ograniczone możliwości inicjowania procesu powoływania Parku Kulturowego ze strony gremiów fachowych – inicjatywa w rękach samorządu.	Powiązanie inicjatywy z audytem krajobrazowym
2. Złożony, wymagający zaangażowania dużego, interdyscyplinarnego zespołu specjalistów, proces powoływania parku kulturowego.	Mechanizmy finansowania sporządzania dokumentacji parkowych
3. Koszty związane z powoływaniem i funkcjonowaniem Parku Kulturowego.	Mechanizmy finansowania sporządzania dokumentacji parkowych
4. Brak mechanizmów gwarantujących trwałość przyjętych rozwiązań. Zamieranie inicjatyw.	Konieczność powoływania zarządów parków. Przeprowadzenie analiz prawnych i merytorycznych w zakresie budowy narzędzi zwiększających trwałość funkcjonowania parków kulturowych.

5. Niewykorzystywanie ustawowych możliwości formowania Parków Kulturowych, szczególnie w zakresie powoływania jednostki zarządzającej PK i opracowywania programów zarządzania.	Wzmocnienie dyrektywy powoływania zarządów parków. Standardy dokumentacji. Propagowanie dobrych praktyk.
6. Niejasność zależności formalnych Parku Kulturowego i MPZP – kwestia nadrzędności, kolejności sporządzania lub trybu aktualizacji dokumentów.	doprecyzowanie zależności parku kulturowego i MPZP (kolejność działań, zależność, wymuszenie zmiany w MPZP)
7. Słaby przepływ informacji między teoretykami ochrony krajobrazu, a samorządami oraz słabe przygotowanie mentalne samorządów do działań w formie powołania Parku Kulturowego i brak odpowiednich specjalistów w administracji samorządowej.	Platforma wymiany informacji i doświadczeń między światem badaczy, a samorządem i praktykami. Stworzenie „Instrukcji motywacyjnej” – odpowiedź na pytanie po co tworzyć park kulturowy
8. Występujący brak współpracy państwowych służb konserwatorskich z zarządzającymi Parkami Kulturowymi.	Doprecyzowanie podziału kompetencji – zarząd parku kulturowego, a nadzór i egzekucja ze strony WKZ (szczególnie w kontekście uprawnień do nakładania grzywien)
9. Niekonsekwentnie, bądź błędnie wytyczane granice Parku Kulturowego, nieoparte na wyprzedzającym studium konserwatorsko – krajobrazowym.	Obowiązek sporządzenia studium „wstępnego” przed podjęciem uchwały o powołaniu parku – definicja wartości i przedmiotu ochrony
10. Trudności w egzekwowaniu zapisów ochronnych.	Doprecyzowanie podziału kompetencji – zarząd parku kulturowego oraz nadzór i egzekucja ze strony WKZ (szczególnie w kontekście uprawnień do nakładania grzywien)
SZANSE	
1. Kampanie medialne i rządowe na rzecz ochrony krajobrazu kulturowego. Edukacja krajobrazowa społeczeństwa.	Kontynuacja. Wysoki standard przekazu.
2. Dzielenie się „dobrymi praktykami” przez samorzady, które Parki Kulturowe powołały.	Platforma komunikacyjna, monitoring, formy stowarzyszenia się gmin – gospodarzy parków kulturowych
3. Dostrzeganie i eksponowanie pozytywnego oddziaływania Parków Kulturowych w zakresie ładu krajobrazowego.	Kampania medialna, edukacja, nagrody. Również stały monitoring i ocena.
4. Regulacje prawne wspierające powoływanie Parków Kulturowych.	Powiązanie z aktami wykonawczymi ustawy krajobrazowej
5. Ewolucja formy ochrony na podstawie dotychczasowych doświadczeń.	Refleksja naukowa, monitoring, wnioski systemowe
6. Monitoring funkcjonowania Parków Kulturowych.	Instytucja lub program rządowy
7. Ewolucja refleksji naukowej nad powoływaniem i funkcjonowaniem Parków Kulturowych.	Refleksja naukowa, monitoring, wnioski systemowe – patronat państwa, platforma wymiany informacji, „bank danych i dobrych praktyk, ewidencja parków kulturowych
8. Rosnąca świadomość potrzeby życia w dogodnych warunkach kształtowania przestrzeni publicznych, jako wspólnego dobra.	Wspieranie przez edukację i promocję medialną
9. Rosnąca grupa specjalistów w zakresie ochrony krajobrazu oraz rosnąca ilość dobrych praktyk zarządzania krajobrazem	Patronat państwa, obowiązkowe generowanie miejsc pracy w służbach państwowych i samorządowych, standardy zawodowe

10. Dobra dynamika gospodarcza, która sprzyja chęci podnoszenia jakości życia, w tym jakości otoczenia krajobrazowego.	Wykorzystanie koniunktury i dynamiczne reagowanie na zmiany.
ZAGROŻENIA	
1. Mylenie i mieszanie ustawowych narzędzi ochrony krajobrazu z ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, ustawy krajobrazowej, ustawy o planowaniu przestrzennym oraz prawa ochrony środowiska.	Konsekwentne definiowanie parku kulturowego, jako formy ochrony zabytków. Jasne określanie kompetencji organów administracji – odpowiedzialność WKZ i innych organów. Korelacja ustaw.
2. Podatność na zmiany polityczne w samorządzie (w typie: „oni powołali, my odwołamy Park Kulturowy”).	Przeprowadzenie analiz prawnych i merytorycznych w zakresie budowy narzędzi zwiększających trwałość funkcjonowania parków kulturowych.
3. Aktywność grup i środowisk przeciwnych powoływaniu Parków Kulturowych – „szeptana propaganda” - opinia o nieskuteczności działań.	Monitoring i publikacja wyników
4. Złożoność struktury prawnej parku, która na każdym etapie grozi blokadą formalną działania parku ze względu na uchybienia proceduralne i prawne w powoływaniu i instrumentacji działania Parku.	Aktualizacja Instrukcji powoływania parku, korelacja z ustawą krajobrazową (krajobrazy priorytetowe)
5. Wybiórcze rozumienie Parku Kulturowego, np. wyłącznie jako narzędzia do zwalczania reklam.	Eksponowanie (i definiowanie) parku kulturowego jako formy ochrony zabytków (zatem relacji krajobrazowych, ale i substancji zabytkowej wypełniającej wnętrza krajobrazowe)
6. Przekonanie w części społeczeństwa o primacie prawa własności nad regulacjami dotyczącymi interesu wspólnego obywateli.	Edukacja, promocja, konsekwencja w działaniach prawnych, bank dobrych praktyk.
7. Używanie nazwy park Kulturowy do innych, niż ustawowe działań w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej – dezawuowanie nazwy.	Zastrzeżenie nazwy dla ustawowej formy ochrony. Edukacja.
8. Hierarchia celów na które samorząd jest gotów łożyć fundusze oraz wysokość funduszy przeznaczonych na funkcjonowanie Parku Kulturowego.	Współpraca samorządu i państwa (dobro wspólne, publiczne), systemy „stypendialne”.
9. Nieprofesjonalne zarządzanie Parkiem Kulturowym, brak lub niewłaściwe usytuowanie ciała zarządzającego w strukturze administracji samorządowej.	Obowiązek sporządzania dokumentów zarządczych, standardy dokumentów, bank dobrych praktyk.
10. Brak konsekwencji w stosowaniu ustaleń Parku Kulturowego.	Obowiązek sporządzania dokumentów zarządczych, standardy dokumentów, bank dobrych praktyk.

Tabela systemowa – wnioski i zalecenia

KATEGORIE	LP	CZĘŚĆ ANALITYCZNA – stan obecny - skuteczność		CZĘŚĆ STRATEGICZNA – działania perspektywiczne	
		WNIOSKI i ZALECENIA problemowe – podsumowanie analiz systemowych i jakościowych zawartych w opracowaniu	Wnioski dotyczące SKUTECZNOŚCI ISTNIEJĄCYCH PRZEPISÓW i praktyki działania	Zalecenia ZMIAN UREGULOWAŃ PRAWNYCH w celu zwiększenia skuteczności ochrony wartości krajobrazu kulturowego oraz ułatwienia ich stosowania	Zadania WDROŻENIOWE dla optymalizacji systemu
UWARUNKOWANIA PRAWNE	1.	Utrzymanie parku kulturowego, jako ustawowej formy ochrony zabytków	<ul style="list-style-type: none"> • Rozmywanie się w praktyce czytelności definicji parku kulturowego i intencji jego powoływania. Wielość interpretacji zadań parku kulturowego, z tendencją do wycinkowego ograniczania jego oddziaływania. • Niewystarczająca świadomość wśród samorządów gminnych celów, możliwości i pożytków związanych z powołaniem parku kulturowego. • Mylenie i mieszanie ustawowych narzędzi ochrony krajobrazu z ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, ustawy krajobrazowej, ustawy o planowaniu przestrzennym oraz prawa ochrony środowiska. • Używanie nazwy park Kulturowy do innych, niż ustawowe działań w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej powoduje dezawuowanie nazwy. 	<ul style="list-style-type: none"> • konsekwencja w utrzymaniu formy ochrony zabytków w postaci parku kulturowego • dbałość o korelację innych form ochrony krajobrazu z ochroną krajobrazów zabytkowych • aktualizacja definicji prawnych 	<ul style="list-style-type: none"> • Opracowanie „manualu” (instrukcji) dla samorządów • Sporządzenie programu zachęt dla tworzenia i funkcjonowania parków kulturowych
	2.	Powiązanie prawne parku kulturowego z aktami wykonawczymi ustawy krajobrazowej, doprecyzowanie zależności parku kulturowego i MPZP (kolejność działań, zależność, wymuszenie zmiany w MPZP)	<ul style="list-style-type: none"> • Malejąca rola „strony konserwatorskiej” w filozofii systemu ochrony krajobrazu wynikającej z „ustawy krajobrazowej” i innych regulacji prawnych. • Brak czytelnych powiązań systemowych, szczególnie czytelny wobec braku rozporządzeń dotyczących metodologii audytu krajobrazowego. • Brak funkcjonujących rozróżnień krajobrazu kulturowego i krajobrazu jako zabytku. 	<ul style="list-style-type: none"> • uchwycenie zależności na poziomie rozporządzeń dotyczących audytu • regulacje w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym 	<ul style="list-style-type: none"> • Odniesienie do wyników spodziewanych audytów krajobrazowych

		<ul style="list-style-type: none"> • Brak przesądzeń o terminach i trybie tworzenia MPZP w przypadku powołania parku kulturowego (np. gdy MPZP dla obszaru objętego parkiem już istnieje). • Generalnie brak synergii działań prawnych. 		
3.	Aktualizacja Instrukcji powoływania Parków Kulturowych	<ul style="list-style-type: none"> • Dokument stworzony jednorazowo u progu stosowania nowej formy ochrony. Odegrał istotną rolę. - Nie uruchomiono dotąd mechanizmów aktualizacji dokumentu. 	<ul style="list-style-type: none"> • sankcja prawna dla instrukcji 	<ul style="list-style-type: none"> • Wprowadzenie mechanizmów cyklicznej aktualizacji dokumentu • Konsumowanie wyników monitoringu
4.	Powiązanie inicjatywy powoływania parku kulturowego z audytem krajobrazowym oraz uznaniem za pomnik historii	<ul style="list-style-type: none"> • nie zachodzi dotąd z powodu braku rozporządzeń doprecyzowujących metodologię audytu. • nie zachodzi, gdyż pomnik historii poza sferą tytułarną i domniemaną preferencją finansową nie jest de facto autonomiczną formą ochrony. 	<ul style="list-style-type: none"> • zapisy w rozporządzeniach • ewentualnie ustanowienie instytucji priorytetowego parku kulturowego, jako formy ochrony powołanej z inicjatywy i siłami województwa samorządowego. • Ewentualny zapis ustawowy w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, iż uzyskanie tytułu pomnika historii obliguje do powołania parku kulturowego i doprecyzowania formy ochrony dobra oraz jego strefy ochronnej. 	<ul style="list-style-type: none"> • Potrzeba przykładania większej wagi dla współdziałania organów administracji samorządowej i państwowej wszystkich szczebli. • Potrzeba szczegółowych analiz prawnych co do łączności i rozdzielności poszczególnych działań (audyt, pomnik historii, park kulturowy).
5.	Brak mechanizmów gwarantujących trwałość przyjętych rozwiązań	<ul style="list-style-type: none"> • zapisy ustawowe nie dają żadnych gwarancji trwałości formie ochrony. • częste zamieranie inicjatyw powołania i funkcjonowania parku kulturowego. 	<ul style="list-style-type: none"> • ewolucja zapisów prawnych określających warunki (przesłanki) uchylenia uchwały o ustanowieniu parku kulturowego • wprowadzenie formy rezerwatu kulturowego za który odpowiada państwo 	<ul style="list-style-type: none"> • Przeprowadzenie analiz prawnych i merytorycznych w zakresie budowy narzędzi zwiększających trwałość funkcjonowania parków kulturowych.
6.	Konieczność powoływania zarządów parków	<ul style="list-style-type: none"> • wyspecjalizowane zarządy parków kulturowych w ramach administracji gminnej należą do wyjątków. • zapis ustawowy pozostawiający decyzję powołującym park kulturowy sprzyja nieskuteczności działań. 	<ul style="list-style-type: none"> • zmiana zapisu ustawowego z uznaniowego (może powołać), na obligatoryjny (powołuje). 	<ul style="list-style-type: none"> • Przeprowadzenie analiz prawnych i merytorycznych w zakresie budowy narzędzi zwiększających trwałość funkcjonowania parków kulturowych oraz określenie zakresu odpowiedzialności zarządu parku.

7.	Doprecyzowanie podziału kompetencji – zarząd parku kulturowego, a nadzór i egzekucja ze strony WKZ (szczególnie w kontekście uprawnień do nakładania grzywien)	<ul style="list-style-type: none"> • szeroki zakres doświadczeń współpracy samorządu i państwowej administracji konserwatorskiej; • przewaga modelu: park kulturowy jako narzędzie samorządu, po za ingerencją, czy współpracą z WKZ. • Słaba synergia systemowa. 	<ul style="list-style-type: none"> • wzmocnienie roli WKZ przez obowiązek uzgadniania projektu parku kulturowego (postanowienie) i planu ochrony. • ścieżka egzekucji zapisów ochronnych w drodze decyzji administracyjnych 	<ul style="list-style-type: none"> • Synergia działań administracji rządowej i samorządowej
8.	Trudności w egzekwowaniu zapisów ochronnych w granicach parków kulturowych.	<ul style="list-style-type: none"> • słabość egzekucji to dotychczas generalna słabość polskiego systemu ochrony zabytków. • zmiany ustawowe z 2017 dotyczące kar administracyjnych mogą zmienić sytuację, praktyka pokaże, potrzeba ją monitorować. • wszelkie, występujące w praktyce niekonsekwencje prawne działają na niekorzyść systemu, obniżają jego wiarygodność i skuteczność. 	<ul style="list-style-type: none"> • ścieżka egzekucji zapisów ochronnych w drodze decyzji administracyjnych 	<ul style="list-style-type: none"> • Monitoring i refleksja nad skutecznością wprowadzonej w życie zmiany w wyniku regulacji ustawy o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 2017 r.
9.	Podatność na zmiany polityczne w samorządzie	<ul style="list-style-type: none"> • nietrwałość rozwiązań; • brak stabilności formy prawnej ochrony zabytków. 	<ul style="list-style-type: none"> • ewolucja zapisów prawnych określających warunki (przesłanki) uchylenia uchwały o ustanowieniu parku kulturowego 	<ul style="list-style-type: none"> • Przeprowadzenie analiz prawnych i merytorycznych w zakresie budowy narzędzi zwiększających trwałość funkcjonowania parków kulturowych.
10.	Przeciwdziałanie złożoności struktury prawnej parku, która na każdym etapie grozi blokadą formalną działania parku ze względu na uchybienia proceduralne i prawne w powoływaniu i instrumentacji działania Parku.	<ul style="list-style-type: none"> • brak aktualizacji Instrukcji powoływania parku, • słaba korelacja z ustawą krajobrazową (krajobrazy priorytetowe). 	<ul style="list-style-type: none"> • aktualizacje instrukcji i opatrzenie ich sankcją prawną • modyfikacja systemu prawnego w kierunku doprecyzowania narzędzi 	<ul style="list-style-type: none"> • Refleksje wynikające z badań i monitorowania zjawisk związanych z ochroną krajobrazów kulturowych
11.	Doprecyzowanie zależności parku kulturowego i MPZP (kolejność działań, zależność, wymuszenie zmiany w MPZP)	<ul style="list-style-type: none"> • brak precyzji istniejących zapisów ustawowych i wystarczającej korelacji ustaw o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z ustawą o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym 	<ul style="list-style-type: none"> • korelacje zapisów ustawowych • doprecyzowanie terminów i mechanizmów zależności – czy powołanie parku wymusza zmianę istniejącego MPZP, w jakim zakresie i jakim terminie, określenie możliwych kolejności działania, 	<ul style="list-style-type: none"> • Monitoring rozwiązań, analizy badawcze.

	12.	Obowiązek sporządzania dokumentów zarządczych, standardy dokumentów, bank dobrych praktyk.	<ul style="list-style-type: none"> plan ochrony wymieniony w ustawie, to istotne wsparcie; brak standardu planu ochrony; brak instytucji programu zarządzania w pragmatyce prawnej ochrony parku kulturowego. 	<ul style="list-style-type: none"> poszerzenie ustawowego katalogu dokumentów wymaganych o program zarządzania doprecyzowanie w drodze rozporządzenia zawartości planu ochrony i programu zarządzania 	<ul style="list-style-type: none"> Konsekwentne pożytkowanie refleksji wynikających z badań i monitorowania zjawisk związanych z ochroną krajobrazów kulturowych
NARZĘDZIA OCHRONY	13.	Standardy dokumentacji	<ul style="list-style-type: none"> Brak standardów. Istnieją dokumenty, które można traktować jako wzorcowe. 	<ul style="list-style-type: none"> doprecyzowanie w formie rozporządzenia struktury planu ochrony oraz obowiązku sporządzania programów zarządzania 	<ul style="list-style-type: none"> Monitoring i wnioski z niego Platforma informacyjna „dobrych praktyk”
	14.	Standardy funkcjonowania zarządów parków	<ul style="list-style-type: none"> Potrzeba ustanawiania zarządów parków kulturowych, jako specjalistycznych jednostek w ramach administracji gminnej Zapis ustawowy pozostawiający decyzję powołującym park kulturowy sprzyja nieskuteczności działań. Obawy administracji samorządowej odnośnie delegowania uprawnień dla nowej agendy Gminy. 	<ul style="list-style-type: none"> zmiana zapisu ustawowego z uznaniowego (może powołać), na obligatoryjny (powołuje). Wskazanie w ustawie obszaru kompetencji zarządu. 	<ul style="list-style-type: none"> Przeprowadzenie analiz prawnych i badawczych w zakresie budowy narzędzi zwiększających trwałość funkcjonowania parków kulturowych oraz określenie zakresu odpowiedzialności zarządu parku. Stworzenie oraz bieżące aktualizowanie instrukcji (ew. standardu) dla zarządców Parku Kulturowego (struktura, uprawnienia, sposoby działania).
	15.	Refleksje naukowe. Platforma wymiany informacji i doświadczeń między światem badaczy, a samorządem i praktykami	<ul style="list-style-type: none"> nieustanny, bujny rozwój badań i refleksji teoretycznej na temat ochrony krajobrazu i parków kulturowych po stronie akademickiej (architektura krajobrazu, ochrona dóbr kultury). słabość transmisji ustaleń naukowych w sferę prawno-administracyjną i do praktyki ochrony. 	<ul style="list-style-type: none"> mechanizmy aktualizacji prawnych ustanowienie ewidencji konserwatorskiej krajobrazów kulturowych (historycznych) 	<ul style="list-style-type: none"> Celowe jest budowanie mechanizmów inicjowania i wspierania działań samorządu ze strony państwa oraz placówek badawczo - wdrożeniowych. Synergia partnerstwa.
	16.	Wzmocnienie mechanizmów wymuszających opieranie się na profesjonalnych studiach i opracowaniach przy powoływaniu i konstrukcji parku kulturowego	<ul style="list-style-type: none"> wymóg jakości prawnej jest w praktyce wymuszany przez oponentów formy ochrony w drodze reakcji odwoławczych. wymóg jakości merytorycznej formy ochrony jest pozostawiony do wyłącznej oceny samorządu. Tendencja do obniżania lub zamrażania standardów ochronnych. 	<ul style="list-style-type: none"> ustawowe (lub w drodze rozporządzenia) umocowanie konieczności wyprzedzającego opracowania dokumentów studialnych (cel, substancja, granice) przed podjęciem uchwały o powołaniu parku kulturowego ustanowienie ewidencji konserwatorskiej krajobrazów zabytkowych 	<ul style="list-style-type: none"> rozwój systemu ewidencji konserwatorskiej krajobrazów zabytkowych i rozpoznania zasobu

17.	Standardy funkcjonowania Parku Kulturowego. Propagowanie dobrych praktyk.	<ul style="list-style-type: none"> • brak platformy informacyjnej; • brak oficjalnych standardów; • istnienie wzorcowych opracowań i dokumentów w dyspozycji poszczególnych samorządów; • korzystanie z dobrych praktyk odbywa się na zasadzie kontaktów poszczególnych samorządów, a także przy udziale publikacji i świata nauki; • kontakty samorządów i wzajemna promocja sprawdzających się w praktyce rozwiązań, to dotąd najskuteczniejszy środek propagowania parków kulturowych. Pociąganie przykładem. 	<ul style="list-style-type: none"> • poszerzenie ustawowego katalogu dokumentów wymaganych o program zarządzania • doprecyzowanie w drodze rozporządzenia zawartości planu ochrony i programu zarządzania 	<ul style="list-style-type: none"> • Rozwój badań i wymiana dobrych praktyk. • Stworzenia i stała aktualizacja platformy informacyjnej „Dobre praktyki w ochronie krajobrazu kulturowego”.
18.	Obowiązek sporządzania studium „wstępnego” przed podjęciem uchwały o powołaniu parku – definicja wartości, granic i przedmiotu ochrony	<ul style="list-style-type: none"> • brak wymogu. Uchwała o powołaniu parku poprzedza opracowanie dokumentów precyzujących cel, przedmiot i warunki ochrony, co stanowi o przewadze pierwiastka politycznego nad merytorycznym. • jest to widoczne w praktyce szczególnie w sferze delimitacji obszarów przeznaczonych do ochrony. 	<ul style="list-style-type: none"> • zmiana ustawowa 	<ul style="list-style-type: none"> • Opracowanie standardu studium „wstępnego” określającego cel powołania parku, przedmiot ochrony (wartości) i granice.
19.	Dokumenty zarządcze, jako narzędzia sprawowania ochrony. Standardy dokumentów, bank dobrych praktyk.	<ul style="list-style-type: none"> • plan ochrony wymieniony w ustawie; • brak standardu planu ochrony; występują dokumenty o charakterze „wirtualnym” – stworzone dla zaspokojenia wymogu i niestosowane. • brak instytucji programu zarządzania w pragmatyce ochrony parku kulturowego i w tradycji sprawowania ochrony. 	<ul style="list-style-type: none"> • poszerzenie ustawowego katalogu dokumentów wymaganych o program zarządzania • doprecyzowanie w drodze rozporządzenia zawartości planu ochrony i programu zarządzania 	<ul style="list-style-type: none"> • Konsekwentne pożytkowanie refleksji wynikających z badań i monitorowania zjawisk związanych z ochroną krajobrazów kulturowych. Aktualizacja struktur i treści dokumentów zarządczych, wymiana doświadczeń.
20.	Stworzenie „Instrukcji motywacyjnej” – odpowiedź na pytanie po co tworzyć park kulturowy. Platforma wymiany informacji i doświadczeń między światem badaczy, a samorządem i praktykami.	<ul style="list-style-type: none"> • niedostatek instrumentów motywacyjnych i propagujących działania pro krajobrazowe. 	<ul style="list-style-type: none"> • Działania w sferze informacji, edukacji i promocji 	<ul style="list-style-type: none"> • Opracowanie manualu/instrukcji, wydawnictw informacyjnych, platformy informacyjnej dla propagowania dobrych praktyk (oraz wskazanie instytucji administrującej platformą)

MONITORING	21.	Monitoring i mechanizm konsumowania wniosków dla ewolucji systemu ochrony	<ul style="list-style-type: none"> • Brak mechanizmów monitorujących, optymalizacja systemu incydentalna. • Brak systemowego monitoringu parków kulturowych, ich rejestru w skali województwa czy kraju, oceny przydatności. • Skutkuje to brakiem zachęt i wskazań do optymalizacji rozwiązań. 	<ul style="list-style-type: none"> • zabezpieczenie formalne systemu monitoringu • powołanie jednostki monitorującej z prerogatywami pozyskiwania danych i tworzenia raportów dla administracji centralnej, wojewódzkiej i samorządowej 	<ul style="list-style-type: none"> • Opracowanie programu, narzędzia i struktur monitoringu
UWARUNKOWANIA SPOLECZNE	22.	Kształtowanie nastrojów i odbioru społecznego. Kampanie medialne promujące dobre praktyki	<ul style="list-style-type: none"> • Pozytywny krok wstępny „Krajobraz mojego miasta” kampania informacyjna Generalnego Konserwatora Zabytków. • wymaga kontynuacji i stopniowego podnoszenia poziomu merytorycznego przekazu. • wymaga monitorowania efektów i refleksji co do kierunków optymalizacji. 	<ul style="list-style-type: none"> • działania w sferze pozaprawnej – informacja, edukacja i promocja • zabezpieczenie środków budżetowych 	<ul style="list-style-type: none"> • Potrzeba przykładania większej wagi do współdziałania organów oraz aktywności instytucji doradczych. • Monitorowanie skuteczności działań.
	23.	Potrzeba mobilizacji społecznej. Kampanie medialne promujące dobre praktyki, Konkurs lub nagroda GKZ „krajobraz kulturowy zadbane”	<ul style="list-style-type: none"> • brak narzędzi motywowania i promowania po za sferą informacyjną. 	<ul style="list-style-type: none"> • ustawowe formy zachęt – np. nagrody MKiDN 	<ul style="list-style-type: none"> • Zaangażowanie środowisk badawczych i opiniotwórczych.
	24.	Przeciwstawienie się aktywności grup i środowisk przeciwnych powoływaniu Parków Kulturowych – „szepcanej propagandzie” - opinii o nieskuteczności działań.	<ul style="list-style-type: none"> • słabość rozwiązań systemowych wynikająca z braku monitoringu i bieżąco aktualizowanych danych, co do skuteczności działań. 	<ul style="list-style-type: none"> • działania informacyjne, pozaprawne 	<ul style="list-style-type: none"> • Publikacja wyników monitoringu ochrony krajobrazów kulturowych za pośrednictwem konkretnych form ochrony
	25.	Przeciwdziałanie przekonaniu w części społeczeństwa o primacie prawa własności nad regulacjami dotyczącymi interesu wspólnego obywateli.	<ul style="list-style-type: none"> • przy okazji dyskusji o parku kulturowym mówi się dużo o przestrzeni publicznej i pojęciu dobra wspólnego. • Park odgrywa pozytywną rolę w edukowaniu społeczności o problemach przestrzeni wspólnej i wartości krajobrazu. 	<ul style="list-style-type: none"> • jasne definicje prawne, rola interesu społecznego 	<ul style="list-style-type: none"> • Edukacja i informacja społeczna, propagowanie dobrych praktyk oraz wspólnych celów społeczności

UWARUNKOWANIA FINANSOWE	26.	Mechanizmy finansowania sporządzania dokumentacji parkowych	<ul style="list-style-type: none"> wyłączna odpowiedzialność gmin. Często obawa przed nadwyrężeniem budżetu. 	<ul style="list-style-type: none"> zapisy budżetowe – zabezpieczenie środków np. w formie programu (konkursu) MKiDN 	<ul style="list-style-type: none"> Synergia działania środowisk akademickich i samorządów – współpraca w zakresie dokumentowania i analiz krajobrazów, potencjalnych obszarów chronionych.
	27.	Mechanizmy finansowania funkcjonowania parku	<ul style="list-style-type: none"> wyłączna odpowiedzialność gmin. Często tendencja do ograniczania budżetu. 	<ul style="list-style-type: none"> Powiązanie finansowania parku z kodeksem reklamowym i możliwością pobierania opłat od reklam w przestrzeni publicznej. Kierowanie środków na funkcjonowanie parku, w tym czynną uprawę krajobrazu i egzekwowanie ustanowionych reguł ochrony. 	<ul style="list-style-type: none"> Synergia partnerstwa.

V. Wnioski generalne dotyczące skuteczności istniejących przepisów i praktyki

- Potwierdzone w wyniku rozpoznania naukowego zasoby historycznych (zabytkowych) krajobrazów kulturowych w Polsce są znaczące, cenne i uzasadniają potrzebę istnienia formy ochrony zabytków dedykowaną krajobrazom. Celowe jest pogłębianie rozpoznania naukowego i ewidencji konserwatorskiej krajobrazów historycznych.
- Istniejące regulacje prawne z zakresu ochrony krajobrazu w systemie ochrony zabytków wynikają z dotychczasowego rozwoju badań i metodologii architektury krajobrazu oraz ochrony dóbr kultury. Są obiecujące, lecz wykorzystywane w niezadawalającym zakresie. Normy prawne wymagają rozwinięcia i doprecyzowania oraz szerokiej zachęty do wdrażania.
- Na niekorzyść skuteczności form ochrony działa brak silniejszego powiązania aktywności samorządu ze wsparciem aparatu państwowego. Celowe jest budowanie mechanizmów inicjowania i wspierania działań samorządu ze strony państwa. Synergia partnerstwa.
- Istniejące regulacje prawne z zakresu ochrony zabytków w praktyce ochrony krajobrazu są stosowane w niezadawalającym stopniu, a ich skuteczność wynika wyłącznie z determinacji operatorów. Brak jest mechanizmów monitorowania, optymalizacji i zabezpieczenia trwałości stosowanej formy ochrony. Występuje pilna potrzeba stworzenia systemu monitoringu form ochrony krajobrazów historycznych oraz platformy informacyjnej w zakresie dobrych praktyk.
- W nikłym, niezadawalającym stopniu mamy do czynienia z synergią działań regulacji ustawowych i kompetencji organów administracji państwowej oraz samorządowej. Potrzeba przykładania większej wagi do współdziałania organów oraz aktywności instytucji doradczych.
- Słabością systemu jest pozostawienie wyłącznej inicjatywy powoływania parków kulturowych samorządom, które nie zawsze mają wolę lub właściwą perspektywę poznawczą. Rozwiązań należy szukać w systemie krajowej ewidencji krajobrazów kulturowych (zabytkowych), jako zachęt, czy podbudowy merytorycznej dla działań samorządu.
- Analiza istniejących parków kulturowych wykazuje olbrzymią różnorodność przedmiotów i zakresów ochrony. Kategoryzacja może stanowić element ułatwiający rozwój systemu. Stąd propozycja pogłębienia refleksji badawczej i budowę skategoryzowanego modelu ochrony:
  - PARK KULTUROWY - forma ochrony pozostająca w całości w gestii samorządu gminy,
  - PRIORYTETOWY PARK KULTUROWY - wynikający z ustaleń audytu krajobrazowego w odniesieniu do szczególnie cennych krajobrazów historycznych (zabytkowych), postulatywnie powiązany z koniecznością wykonania dokumentacji wstępnej – ewidencji konserwatorskiej (określającej przedmiot ochrony, zasięg ochrony oraz zasadnicze wskazania ochronne) finansowanej ze środków państwa, jako zachęty i wsparcia dla samorządu, który nadal pozostaje finalnie jedynym dysponentem tej formy ochrony.
  - „POMNIKOWY”/ew. KRAJOWY/ PARK KULTUROWY - forma ochrony powiązana obligatoryjnie z uznaniem za pomnik historii i preferencyjnym systemem finansowania ochrony zabytków (i krajobrazu historycznego) w granicach uznania.

1. Regulacji trybu powoływania parków kulturowych (oraz dokumentów strategicznych wymaganych prawem i stosowanych)

Powoływanie parków kulturowych w obecnym kształcie prawnym jest działaniem wielofazowym (uchwała, MPZP, plan ochrony, program zarządzania) i skomplikowanym tak merytorycznie, jak i formalnie. Ewolucja systemu powinna zmierzać ku:

- powiązaniu inicjatywy powołania parku kulturowego z wynikami audytu krajobrazowego (korelacja z ustawą krajobrazową) oraz ewentualnym statusem Pomnika Historii
- poszukiwaniu pola współdziałania administracji państwowej i samorządowej w dzieleniu odpowiedzialności (i kosztów) powołania parku kulturowego (np. w zakresie finansowania wstępnego studium konserwatorsko – krajobrazowego z wytycznymi co do granic ochrony i wartości podlegających ochronie ze strony państwa) – rozwiązanie preferowane w przypadku przyjęcia zasady o łączeniu formy ochrony krajobrazu ze statusem pomnika historii, lokalne propozycje powinny być dalej wyłącznie w rękach i odpowiedzialności samorządu - kolejna możliwość powiązania parku kulturowego z ustawą krajobrazową i audytem w sferze krajobrazów priorytetowych⁸;
- tworzeniu zachęt i systemowej edukacji dla samorządów w zakresie działań na rzecz ochrony krajobrazu, a co za tym idzie powoływania parków kulturowych. (Istniejąca Instrukcja (zasady) powoływania parków kulturowych pokazuje co trzeba zrobić, by park kulturowy powstał. Potrzeba analogicznego opracowania adresowanego do samorządów, które odpowie na pytanie – po co powoływać park kulturowy?)

2. Funkcjonowania zasad ochrony

- istotną wadą obecnie funkcjonującego systemu prawnego jest niestabilność ochrony za pośrednictwem parku kulturowego. Celowa jest ewolucja zapisów prawnych określających warunki (przesłanki) uchwały o ustanowieniu parku kulturowego.
- z doświadczeń istniejących parków wynika, że konieczne (obligatoryjne, a nie uznaniowe) powinno być ustanawianie zarządu parku kulturowego z prerogatywami koordynacji działań różnych podmiotów (np. przez plan ochrony i program zarządzania) obecnych na obszarze parku oraz uprawnieniami egzekucyjnymi w zakresie respektowania uchwały o powołaniu parku.
- istotną wadą systemową jest brak ewidencji istniejących parków kulturowych oraz brak ich bieżącego monitoringu, co w znaczący sposób ogranicza możliwości bieżącego reagowania na dysfunkcje systemu. Tak naprawdę nikt nie wie ile jest, gdzie i w jakim stanie w danym momencie są parki kulturowe w Polsce – ustawowa forma ochrony (!) Tym trudniej odpowiadać na pytanie o skuteczność ochrony.

---

⁸ Krajobrazy priorytetowe wynikające z audytu będą obejmowane szczególną ochroną planistyczną. Można wprowadzić gradację – tam gdzie jest pomnik historii, tam park kulturowy, który go dopełnia jest współtworzony (współfinansowany) przez państwo. Tam gdzie kryteria pomnika historii nie są spełnione, a mimo to w audycie pojawia się krajobraz priorytetowy, tam samorząd we własnym zakresie wprowadza park kulturowy.

Jednak obecnie robocza instrukcja audytu nie gwarantuje tego, że krajobraz kulturowy będzie samoistnie typowany jako priorytetowy – wtedy będą potrzebne doprecyzowania albo przez park kulturowy albo właśnie przez wpis obszarowy do rejestru za-
bytków.

- Celowe stworzenie programu monitoringu funkcjonowania parków kulturowych – od ewidencji powołań parków, przedmiotu ochrony, przez struktury prawne, po skuteczność działania – oraz programu analiz systemowych danych z monitoringu, z których wnioski będą na bieżąco służyć ewolucji systemu ochrony.
- **Jako rozwiązanie pilotażowe proponuje się stworzenie programu monitoringu i wsparcia merytorycznego parków kulturowych w ramach krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami⁹.**

Wnioski - sformułowanie postulatów dotyczących:

zmian uregulowań prawnych w celu zwiększenia skuteczności ochrony wartości krajobrazu kulturowego oraz ułatwienia ich stosowania - cele długoterminowe

Uważamy, że powinny następować działania w następujących sferach:

- ściśle powiązanie audytu i ustawy krajobrazowej z formułą parków kulturowych (zakotwiczenie ich w ustawie o ochronie i opiece nad zabytkami, jak teraz i w aktach wykonawczych do ustawy krajobrazowej); z uwzględnieniem koncepcji trójstopniowej – gminnych parków kulturowych, wojewódzkich priorytetowych (lub regionalnych) parków kulturowych oraz (krajowych/narodowych?) parków kulturowych powiązanych z uznaniem za pomnik historii.
- ściśle zdefiniowanie parku kulturowego jako formy ochrony zabytków, a nie krajobrazów kulturowych w ogólności – z tym łączy się instrumentarium i odpowiedzialność służb konserwatorskich, a pozostałe krajobrazy mogą pozostać w gestii planistów, przyrodników, etc.
- Potencjalny konflikt pojawić się może w przypadku ustanowionych parków krajobrazowych, gdzie kultura i natura się równoważą. Na pewno błędem będzie dublowanie form ochrony i odpowiedzialności organów administracji. Dla takich obszarów trzeba stworzyć odrębną metodologię ochrony, która pogodzi zasady parku kulturowego (ochrony historycznych wartości kulturowych) i wymogi ochrony środowiska (parku krajobrazowego). Metodologia ta powinna znaleźć odzwierciedlenie w planach ochrony parków krajobrazowych i uzgadnianiu ich przez wojewódzkiego konserwatora zabytków.
- Dodajmy, iż w dotychczasowym orzecznictwie prawnym dominuje rozumienie parku kulturowego, jako związanego z zabytkami: *Jako park kulturowy należy rozumieć obszar ukształtowany historycznie przez człowieka, zawierający wytwory cywilizacji* [Zalasińska 2010, ss. 258-259]. *Park kulturowy przedstawia wartość kulturową jako określona całość* [Wyrok NSA OSK 7/07]. WSA w sprawie II SA/Ke 888/05 uznał, że *warunkiem sine qua non do ustalenia parku jest istnienie na jego obszarze zabytku, natomiast elementy krajobrazu i przyrody stanowią dla niego jedynie tło*
- usprawnienie systemu byłoby możliwe przez wprowadzenie i usankcjonowanie prawne ewidencji konserwatorskiej krajobrazów historycznych (zabytkowych), jako materiału badawczego, pomocnego w formułowaniu projektu parku kulturowego.

⁹ Ekspercka grupa sterująca (analizująca i upowszechniająca dane, dobre praktyki, instrukcje) ze wsparciem zespołu informatycznego budującego i obsługującego technicznie internetową platformę informacyjną, we współpracy ze strukturami terenowymi OT NID (pozyskiwanie i wstępna obróbka danych w województwach).

- Park Kulturowy nie może być prawną „protezą” pozwalającą na działania niemieszczące się w ramach innych regulacji – od uporządkowania chaosu reklamowego, przez eliminację wątpliwych form gospodarowania, po uzyskanie dotacji na rewitalizację lokalnej atrakcji. Następuje tu mylenie np. narzędzi ochrony krajobrazu z ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, ustawy krajobrazowej, ustawy o planowaniu przestrzennym oraz prawa ochrony środowiska. Precyzyjne rozróżnianie krajobrazów historycznych przez ewidencję konserwatorską krajobrazów zabytkowych, potencjalnych kandydatów do ustanowienia parków kulturowych
- Problemem pozostają koszty związane z powoływaniem i funkcjonowaniem Parku Kulturowego, od sporządzenia planu, po codzienne zarządzanie chronionym terenem i monitoring działań. Koszty wynikają też z relatywnie słabego przygotowania samorządów, braku specjalistów w administracji samorządowej do realizacji zadań parków kulturowych. Kwestią trudną jest uzyskanie społecznego poparcia dla tego typu inicjatyw, zwłaszcza jeśli łączą się one ze zmianami w MPZP. Potrzeba modyfikacji systemu w zakresie dzielenia kosztów ochrony krajobrazu między państwem, a samorządem.
- Na wszystkie kroki samorząd musi mieć określony czas – na uchwałę o powołaniu Parku, plan ochrony Parku i jego przyjęcie, programu zarządzania i jego przyjęcie, uchwalenie lub doprecyzowanie zapisów MPZP, monitoring działań. W razie braku (w terminie), któregoś z elementów park nie zostaje zmaterializowany. Potrzeba precyzyjnego zapisu wymaganych terminów realizacji konkretnych działań w ustawie.
- Poniesiony trud pozwala wierzyć, że parki nie będą podlegały kaprysom lokalnej polityki, nie będą służyły załatwianiu spraw relatywnie drobnych. Widzimy zbyt często zamieranie tych inicjatyw, np. po kolejnych wyborach. Rezygnacja z ustanowionej formy ochrony jest działaniem szkodliwym w wymiarze społecznym i finansowym (odpowiedzialność za poniesione koszty).

Pod rozwagę:

- Parki Kulturowe powinny być związane ze statusem Pomnika Historii. Jeśli jakiś obszar uznajemy za Pomnik, park powinien zostać powołany „automatycznie”, by wprowadzać na tym obszarze szczególne, doprecyzowane regulacje ochronne. W takiej koniunkcji samorząd musi mieć pełną świadomość odpowiedzialności, jaką na siebie przyjmuje występując o status Pomnika. Jednocześnie pomnik historii zyskuje nowe oprzyrządowanie, które czyni go bardziej skuteczną i kompletną formą ochrony.
Państwo konsekwentnie wspiera działania ochronne w granicach pomnika historii, co dla samorządu tworzy ścieżkę starań o ustanowienia pomnika historii (i parku kulturowego) jako inwestycji oddziałującej na stan ekonomiczny, konkurencyjność i wizerunek gminy.
- Powinno być jasno zadeklarowane, że Pomniki Historii mają dodatkowe źródła finansowania przeznaczone wyłącznie na ochronę dziedzictwa kulturowego, w tym tworzenie i zarządzanie parkiem kulturowym.
- Powiązanie Pomnika Historii z Parkiem lub Priorytetowym Krajobrazem Kulturowym pozwoli na racjonalne wytyczanie granic, oparte na wyprzedzającym studium konserwatorsko-krajobrazowym. Parki zostaną tym sposobem powiązane z najcenniejszymi miejscami zabytkowymi w kraju.
- Proponuje się połączenie wyników audytu krajobrazowego z ustanowieniem ewidencji konserwatorskiej krajobrazów historycznych (szczególnie cennych). Ewidencja może mieć charakter wstępnej dokumentacji analitycznej umożliwiającej powołanie parku kulturowego.

VI. Zadania wdrożeniowe dla optymalizacji systemu – cele krótkoterminowe

1. Powołanie zespołu zadaniowego w ramach kolejnej edycji krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami do spraw optymalizacji systemu ochrony krajobrazów historycznych (zabytkowych), jako gremium koordynującego działania w skali kraju, lub powołanie instytucji statutowo odpowiedzialnej za koordynację i monitoring problematyki krajobrazowej.

Ważne jest systematyczne opracowywanie i prowadzenie ewidencji krajobrazów historycznych (zabytkowych) oraz gromadzenie dokumentacji ikonograficznej i kartograficznej (np. przez stworzenie portalu opracowującego i udostępniającego materiał graficzny ilustrujący zachodzące przemiany krajobrazu).

2. Opracowanie „manualu”/instrukcji dla samorządów zawierającego:

- aktualizację instrukcji tworzenia PK,
- instrukcję opracowania planu ochrony,
- instrukcję opracowania programu zarządzania,
- instrukcję monitoringu,
- argumentację, dla czego warto tworzyć park kulturowy.

Zastrzeżenie: samorząd nie powinien wykonywać planu ochrony i programu zarządzania siłami swoich urzędników, bo w obecnej formule brak jest wystarczających sił fachowych do takich działań, które z natury są specjalistyczne i interdyscyplinarne. Taki manual ma być użyteczny podczas rozpisywania przetargu na wykonanie dokumentacji oraz sprawowania funkcji nadzorczych i zarządczych przez Radę Gminy w związku z realizacją zamówienia.

Przykładowe rozwiązanie - układ wzorcowego Programu Zarządzania Parkiem Kulturowym

Wprowadzenie

1. Wytyczne kierunkowe do programu zarządzania

- 1.1. Cele i zadania programu zarządzania
- 1.2. Uwarunkowania prawne
- 1.3. Narzędzia i operatorzy wdrażania planu ochrony
- 1.4. Zestawienie celów, zadań i działań

2. Wytyczne do wdrażania programu zarządzania (za Planem Ochrony)

- 2.1. Zarządzanie parkiem kulturowym – organizacja i finansowanie
- 2.2. Realizacja planu ochrony parku kulturowego

3. Wytyczne do zarządzania dla zespołów krajobrazowych

- 3.1. Przypisanie właściwości sprawczych działaniom kierunkowym dla zespołów wewnątrz
- 3.2. Identyfikacja działań, których podjęcie służy realizacji zadań i osiągnięciu celów

4. Wytyczne do monitorowania działania parku kulturowego

- 4.1. Monitoring parku kulturowego i jego planu ochrony
- 4.2. Monitoring stanu zachowania zasobu
- 4.3. Monitoring zagrożeń
- 4.4. Monitoring zarządzania
- 4.5. Zestawienie celów, zadań i działań

4.6. Monitoring działania

4.7. Zasady aktualizacji planu ochrony parku kulturowego

3. Opracowanie programu, narzędzi i struktur monitoringu. Powołanie instytucji monitorującej (por. punkt 1., przez powierzenie obowiązków, powołanie odrębnej instytucji, lub program rządowy, etc.). Należy uwzględnić:
  - Stały monitoring jakościowy – stan „piękną krajobrazu” oraz wartości zabytkowych w krajobrazie, a także powiązanie z monitoringiem w zakresie zmian i skuteczności regulacji prawnych – form ochrony i planowania przestrzennego;
  - Monitoring stały i cykliczny;
  - Utworzenie „stałej konferencji zarządców parków kulturowych w Polsce” /co 2 lata konferencja generalna/
  - W konsekwencji – wypracowanie standardu modelowego działania parku kulturowego od utworzenia po stałe doskonalenie działania oraz finansowanie „piękniejszenia krajobrazu” i promocji dobrych praktyk
4. Sporządzenie „krajowej listy PK” (konieczność uwzględnienia ustaleń „Czerwonej Księgi Krajobrazów Polski”), wskazanie potencjalnych miejsc-krajobrazów kulturowych traktowanych jako punkt odniesienia, inspiracja, a nie lista ostateczna czy zamknięta.
5. Odniesienie do wyników spodziewanych audytów krajobrazowych
  - W przypadku wejścia obszaru na listę krajobrazów priorytetowych – wnioskuje się powołanie Rezerwatu Kulturowego (Priorytetowy Krajobraz Kulturowy), na szczeblu samorządu województwa – analogia do regulacji w sprawie ochrony przyrody – jednocześnie wprowadza się obowiązek wykonania ewidencji konserwatorskiej obszaru (określenie wartości, obszaru, celu i wymogów ochrony).
  - Rozpatrzenie wymogu powołania parku kulturowego w przypadku ustanowienia Pomnika Historii.
6. Sporządzenie programu zachęt finansowych dla tworzenia i funkcjonowania Parków Kulturowych
  - Pierwszeństwo gminy z Parkiem Kulturowym w zakresie aplikowania do programów UE, Regionalnych, Ministra Kultury (wnioski na programy konserwatorskie) etc. – mechanizm kontroli zasadności utworzenia parku kulturowego w postaci konieczności uzgodnienia w trybie postanowienia projektu uchwały o powołaniu parku kulturowego z wojewódzkim konserwatorem zabytków.
  - Ustanowienie Polskiej Nagrody Krajobrazowej - konkurs jak w przypadku Europejskiej Nagrody Krajobrazowej.

VII. Wybór bibliografii i spis dokumentów wykorzystanych

- Baranowska-Janota M., Marcinek R., Myczkowski Z., 2007. *Czerwona Księga Krajobrazu Polski* [w:] Międzynarodowy Kongres Polskich Architektów Krajobrazu, Czasopismo Techniczne Politechnika Krakowska Zeszyt 10/2007 (rok 104)
- Bogdanowski J. Myczkowski Z., 1996. *From conservation of monumental buildings to protection of monumental cultural landscape* [w:] Duties towards the heritage and laws of the market, ICOMOS, International Cultural Centre Cracow 1996.
- Bogdanowski J., *Kompozycja i kształtowanie w architekturze krajobrazu*, Ossolineum, Kraków-Warszawa 1976
- Bogdanowski J., *Droga od obiektu do zabytkowego krajobrazu*, Wiadomości Konserwatorskie Województwa Krakowskiego, t. I, 1994, s. 7 - 17.
- Bogdanowski J., *Konserwacja i ochrona krajobrazu (ewolucja metody)*, Teki Krakowskie t. VI, 1998.
- Bogdanowski J., *Na granicy percepcji i rewaloryzacji w historycznym krajobrazie kulturowym*, [w:] *Conservatio est aeterna creatio (...)*, Toruń 1999, s. 85-96.
- Bogdanowski J., 1989, *Metoda jednostek i wewnątrz architektoniczno-krajobrazowych (JARK-WAK) w studiach i projektowaniu (podstawowe wiadomości): pomoc dydaktyczna*, Politechnika Krakowska, Kraków
- Böhm A., *Architektura krajobrazu. Jej początki i rozwój*, Kraków 1994.
- Böhm A., *Planowanie przestrzenne dla architektów krajobrazu. O czynniku kompozycji*, Kraków 2006.
- Böhm A., *O czynniku kompozycji w planowaniu przestrzennym*, Kraków 2016
- Dobosz P., *Administracyjnoprawne instrumenty kształtowania ochrony zabytków*, Kraków 1997.
- Fogel A. (red.), *Ustawa krajobrazowa. Komentarz do przepisów wprowadzonych w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu*, Warszawa 2016.
- Fortuna-Marek A., Siwek A., *Plany działania jako element systemu zarządzania miejscem światowego dziedzictwa. Rozważania na przykładzie Krakowa i drewnianych kościołów Małopolski* [w:] *Wybrane zagadnienia zarządzania dobrami UNESCO w Polsce*, red. Szymgin B., Warszawa 2015, s. 75-101.
- Lipińska I., 2011, *Turystyka dziedzictwa kulturowego – wybrane aspekty ochrony prawnej parku kulturowego*. Turystyka Kulturowa nr 3
- Łuczyńska-Bruzda M., *Zarys koncepcji krajowego systemu ochrony zabytkowych krajobrazów kulturowych w Polsce* [w:] *Krajobrazy OOK*. Warszawa 1996
- Marcinek R., Myczkowski Z., *Czas na Nową Hutę – o planie ochrony Parku Kulturowego Nowa Huta*, *Ochrona Zabytków*, 2017/3, s. 1-38
- Marcinek R., Myczkowski Z., Partyka J., 2003. *Dziedzictwo kulturowe parków narodowych* [w:] *Ochrona dóbr kultury i związku człowieka z przyrodą w parkach narodowych*, red. J. Partyka, Ojców
- Marcinek R. Myczkowski Z. Siwek A. 2009, *Możliwości wdrożenia Europejskiej Konwencji Krajobrazowej i problem zachowania dziedzictwa kulturowego poprzez kształtowanie krajowej polityki przestrzennej – rekomendacje do KZPK, ekspertyza na zlecenie Ministerstwa Rozwoju regionalnego*, Kraków-Warszawa za: http://www.mir.gov.pl/rozwoj_regionalny/Polityka_przestrzenna/KPZK/Expertyzy/Documents/EKK_dziedzictwo_kulturowe_511.pdf
- Marcinek R., Siwek A., *Monitoring miejsc o szczególnym znaczeniu dla polskiego dziedzictwa kulturowego*, [w:] *Stare miasteczka w nowych czasach. Ochrona zespołów staromiejskich a turystyka masowa. Kazimierz miasto zagrożone*, Materiały z konferencji naukowej Kazimierz Dolny 30 XI – 1 XII 2006, red. Bogusław Szymgin, TONZ Warszawa 2007, s. 158 – 175.

- Myczkowski Z. (kierownictwo naukowe, generalny projektant), Marcinek R. (koordynacja merytoryczna, główny projektant), Chajdys K., Forczek-Brataniec U., Latusek K., Nosalska P., Rymśza – Mazur W., Siwek A., Wielgus K., Plan Ochrony Parku Kulturowego Nowa Huta, Etap. I (2015), Etap II (2016), mpis. Kraków; /w dyspozycji Urzędu Miasta Krakowa, Wydział Kultury i Dziedzictwa Narodowego/.
- Myczkowski Z. 1998. Krajobraz wyrazem tożsamości w wybranych obszarach chronionych w Polsce, Politechnika Krakowska, Monografia 242, Kraków, wyd.2 2003
- Myczkowski Z., (2007), Park kulturowy Jako forma obszarowej ochrony zabytków, „Ochrona zabytków” nr 2, www.kobidz.pl/idm,886,ochrona-zabytkow.html
- Myczkowski Z., 2003, Krajobraz wyrazem tożsamości w wybranych obszarach chronionych w Polsce, T. 285, Politechnika Krakowska, Kraków.
- Myczkowski Z., 2017, Debata XI 24.10.2016 Ochrona piękna w Krakowie – projekt Nowa Huta Park Kulturowy [w:] Debaty naukowe Polskiego Klubu Ekologicznego – Małopolska, Zeszyt specjalny Wyższej Szkoły Zarządzania i Bankowości w Krakowie, pod red. W. Roszczynialskiego, ISBN 978-83-63638-34-4, Kraków wyd. Oficyna wydawnicza Text 2017 ss. 112-121.
- Myczkowski Z., Forczek-Brataniec U., Wielgus K., Plan ochrony Parku Kulturowego Stare Miasto w Krakowie w kontekście ochrony i planowania krajobrazu miasta /w/: Planowanie krajobrazu: wybrane zagadnienia, red. Przesmycka E., Lublin 2013, s. 38-60.
- Myczkowski Z., Rewaloryzacja krajobrazu kulturowego [w:] Zabytek zadbane. Co to znaczy?, red. Liżewska I., Warszawa 2015, s. 50 – 69.
- Myczkowski Z., Siwek A., Cultural Park Nowa Huta - A New Formula For The Protection Of Urban Planning And Architecture Of The 2nd Half Of The Twentieth Century, Park Kulturowy Nowej Huty – nowa formuła ochrony urbanistyki i architektury 2 połowy XX wieku [w:] Wiadomości Konserwatorskie /Journal of Heritage Conservation/ nr 49/2017, ss. 113-124.
- Myczkowski Z., Wielgus K., Forczek-Brataniec U., Nosalska P., Rymśza-Mazur W., Chajdys K., Latusek K., Zapolska O., 2011, Plan ochrony Parku Kulturowego Stare Miasto w Krakowie, Politechnika Krakowska.
- Myczkowski Z., Wowczak J., Krecja konserwatorska – studium przypadku [w:] Horyzonty Architektury Krajobrazu, Tom: Przedmiot Architektury Krajobrazu, Ogólnopolska konferencja naukowa, XIII Forum Architektury Krajobrazu SGGW Warszawa 2-4 wrzesień 2010 r., Warszawa 2010.
- Myczkowski Z., Forczek-Brataniec U., Wielgus K., Plan ochrony Parku Kulturowego Stare Miasto w Krakowie w kontekście ochrony i planowania krajobrazu miasta [w:] Planowanie krajobrazu. Wybrane zagadnienia. Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie, 2013.
- Olaczek R., 2008 Skarby przyrody i krajobrazu Polski, MULTICO Oficyna Wydawnicza Warszawa
- Ozimek P., Böhm A., Wańkowicz W., 2013, Planowanie przestrzeni o wysokich walorach krajobrazowych przy użyciu cyfrowych analiz terenu wraz z oceną ekonomiczną, Politechnika Krakowska, 2013
- Rulewicz J., 2004: Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami w świetle współczesnych problemów ochrony krajobrazu. [w:] M. Kucharczyk (red.), Współczesne problemy ochrony krajobrazu, Lublin, 47–50.
- Siwek A., Decyzje o wpisie do rejestru zabytków, a problematyka ochrony krajobrazu kulturowego, w: Materiały Międzynarodowej Konferencji Konserwatorskiej Kraków 2000 - „Teoria i praktyka w ochronie zabytków architektury, zespołów i miejsc historycznych”, Kraków 1998.
- Siwek A., Monitoring zabytków w kontekście zarządzania miejscem światowego dziedzictwa, [w:] Wybrane zagadnienia zarządzania dobrami UNESCO w Polsce, red. B. Szmygin, Warszawa 2015, s. 147 – 166.
- Siwek A., Ewidencja i monitoring – filary systemu ochrony zabytków, Biuletyn Informacyjny PKN ICOMOS, Nr 1 (32) 2016, s. 24 – 28.

- Siwek A., Karta Wenecka a krajobraz zabytkowy – relacja niedoceniana [w:] Karta Wenecka 1964 – 2014, red. Weronika Bukowska, Janusz Krawczyk, Toruń 2015, s. 103 – 115.
- Siwek A., Ochrona zabytkowego krajobrazu kulturowego w świetle pragmatyki konserwatorskiej i w architekturze krajobrazu. /Rozważania na podstawie wybranych przykładów z terenu Małopolski/, rozprawa doktorska przygotowana pod kierunkiem Z. Myczkowskiego i obroniona na Wydziale Architektury Politechniki Krakowskiej w 2014.
- Siwek A., Od krajobrazu historycznego do krajobrazu zabytkowego – problemy ochrony krajobrazów kulturowych [w:] Przeszłość dla przyszłości, red. Andrzej Kadłuczka i Jacek Czechowicz, t. 3, [Politechnika Krakowska, Monografia 500, seria Architektura]; Kraków 2015, s. 69 – 80.
- Siwek A., Rewaloryzacja przestrzeni kulturowej i krajobrazu czyli zabytkowy krajobraz zadbane [w:] Zabytek zadbane. Co to znaczy?, red. Liżewska I., Warszawa 2015, s. 165 – 166.
- Siwek A., Samorządowe programy opieki nad zabytkami – niedoceniony element polskiego systemu ochrony zabytków, [w:] Założenia systemu służb konserwatorskich w Polsce, red. B. Szmygin, Warszawa 2016, s. 107 – 115.
- Smertha J., Burski K., Utworzenie przez radę gminy parku kulturowego jako forma ochrony zabytków. [w:] Piotr Dobosz, Michał Adamus, Dominika Guzek, Anna Mazur (red.), Prawne wyzwania ochrony dóbr kultury we współczesnym świecie, Kraków 2015, s. 120-144
- Solon J., Chmielewski T. J., Kistowski M., Matuszkiewicz J. M., Myczkowski Z., Myga-Piątek U., konsultanci: Rychling A., Plit J., Balon J., Degórski M., Milewski P. Identyfikacja i ocena krajobrazów – metodyka oraz główne zagrożenia, IGiZG PAN Warszawa 2014 na zlecenie GDOŚ
- Szmygin B., Kształtowanie koncepcji zabytku i doktryny konserwatorskiej w Polsce w XX wieku, Lublin 2000.
- Szmygin B., Rekomendacja o Historycznym Krajobrazie Miejskim – wdrożenie zmiany paradygmatu w ochronie miast historycznych, Budownictwo i Architektura (Lublin), R. 2013, t. 12, nr 4, s. 117–126.
- Tenerowicz-Jedwabny A., 1997, Stracone przestrzenie współczesnych miast. Przedstawienie teorii Rogera Trancika [w:] Teza Komisji Urbanistyki i Architektury, T. XXIX, Oddział PAN, Kraków,
- Trancik R., Finding Lost Space Theories of Urban Design, Nordstrand Reinhold Company, New York 1986
- Ustawa z dnia 23 lipca 2003 o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2014 r. poz. 1446, z 2015 r. poz. 397, 774).
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu, (Dz. U. z 2015 r., poz. 774).
- Wodziczko A., 1945. O uprawie krajobrazu [w:] Chrońmy przyrodę Ojczyznę, R. 1 nr 2/3 Warszawa
- Województwo Małopolskie [w:] serii „Krajobraz kulturowy Polski”, Bogdanowski J. (red), Dyba O., Kołodziejski S., Marcinek R., Myczkowski Z., Siwek A., Ślędzikowski T., Stowarzyszenie Kultura i Natura im. Jana Gwalberta Pawlikowskiego, Kraków-Warszawa 2001
- Województwo Zachodniopomorskie [w:] serii „Krajobraz kulturowy Polski”, Bogdanowski J. (red.), Cykalewicz M., Cykalewicz T., Stowarzyszenie Kultura i Natura im. Jana Gwalberta Pawlikowskiego Kraków-Warszawa 2002.
- Zalasińska K., 2010, Prawna ochrona zabytków w Polsce, Oficyna, Warszawa
- Zarys koncepcji Krajowego Systemu ochrony zabytkowych krajobrazów kulturowych w Polsce, 1996, Studia i materiały. Seria Krajobrazy, 16 (28), Ośrodek Ochrony Zabytkowego Krajobrazu, Narodowa Instytucja Kultury, Warszawa 1- 40
- Zasady tworzenia parku kulturowego, zarządzania nim i sporządzania planu jego ochrony, 2005: Instytut Architektury Krajobrazu, Politechnika Krakowska, Kraków.
- Zeidler K., Prawo ochrony dziedzictwa, Warszawa 2007.